

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
освітній ступінь – «Магістр»

на тему: **Фінансове прогнозування розвитку підприємства аграрного
сектору економіки в умовах невизначеності та ризику**

Виконав: **Зуєнко Дмитро Анатолійович**
студентка спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Керівник: **Борисова Вікторія Анатоліївна**
д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування

Рецензент: **Мірошніченко Олександр Миколайович**
Фінансовий директор ТОВ «Свіда» м. Суми

Суми – 2024

АНОТАЦІЯ

Зуєнко Д.А. Фінансове прогнозування розвитку підприємства аграрного сектору економіки в умовах невизначеності та ризику.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», СНАУ, Суми. 2024 р. Рукопис.

У сучасних умовах здатність до адаптації є ключовим аспектом для сталого росту. Це дозволяє економічній системі протягом тривалого часу підтримувати активний розвиток. Одним із засобів, що допомагає у цьому, є фінансове прогнозування. Дослідження питання фінансового прогнозування розвитку підприємства здійснювалось на базі товариства з обмеженою відповідальністю «Вереск-Агро», яке на сьогоднішній день підприємства володіє земельним фондом на території Сумської області у Білопільському та Путивльському районах. Зазначимо, що на підприємстві здійснюється прогнозування, а менеджмент підприємства приділяє достатньо велику увагу саме прогнозуванню руху грошових коштів на підприємстві. Як бачимо, чистий рух коштів від операційної діяльності в 2020 році показує, що витрати операційної діяльності перевищували доходи пов'язані з операційною діяльністю. На противагу цьому станом на кінець 2022 року чистий рух коштів від операційної діяльності складає 20,2 млн грн. Що стосується прогнозних даних, то стратегією розвитку підприємства планувалася вийти на 50-60 млн залишку коштів на кінець кожного року, проте такі прогнози не були досягнуті в повній мірі. Можемо констатувати, що протягом 2019-2020 років найбільшу питому вагу мала операційна діяльність, проте вже у 2021 році надходження від фінансової діяльності перевищують надходження від операційної діяльності. Що стосується прогнозних даних, то стратегією розвитку підприємства планувалася вийти на 50-60 млн залишку коштів на кінець кожного року, тобто перехідний залишок прогнозувався на рівні 50-60 млн грн на кінець кожного року для того, щоб мати можливість профінансувати діяльність підприємства протягом принаймні одного місяця в наступному році. Такі прогнозні показники, зрозуміло, не були досягнуті підприємством в першу чергу через значні коливання по реалізації продукції. Проте слід відмітити, що коливання з реалізацією продукції пов'язані не тільки з тим, що підприємство недоотримало певної продукції, а з тим, що підприємство чекає на сприятливу кон'юнктуру на аграрному ринку для того щоб продати продукцію за найвищими цінами. Маючи власні елеватори, підприємство може зберігати достатньо тривалий час свою продукцію і чекати на сприятливу кон'юнктуру на аграрному ринку і продавати продукцію за сприятливими цінами. Можемо зазначити, що всі розраховані показники перевищують 50%, а відтак свідчать про значні коливання і відповідно ризиковану природу господарської діяльності. Таким чином, ми вважаємо, що ще одним шляхом розвитку управління грошовими потоками є розподіл їх у часі. Активне управління грошовими потоками дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток, що не прямо пов'язаний з його грошовими активами.

Ключові слова: фінанси, прогнозування, грошові потоки, прибуток, фінансове становище, ризику.

SUMMARY

Zuyenko D.A. Financial forecasting of the development of an enterprise in the agrarian sector of the economy under conditions of uncertainty and risk.

Qualification work on specialty 072 "Finance, banking and insurance", SNAU, Sumy. 2024. Manuscript.

In today's environment, adaptability is a key aspect for sustainable growth. This allows the economic system to maintain active development for a long time. One tool that helps with this is financial forecasting. The study of the issue of financial forecasting of the enterprise's development was carried out on the basis of Veresk-Agro Limited Liability Company, which currently owns the land fund on the territory of the Sumy region in Bilopolsky and Putivlsky districts. It should be noted that forecasting is carried out at the enterprise, and the management of the enterprise pays quite a lot of attention to the forecasting of cash flows at the enterprise. As you can see, net cash flow from operating activities in 2020 shows that operating expenses exceeded operating income. In contrast, as of the end of 2022, the net flow of funds from operating activities is UAH 20.2 million. As for the forecast data, the company's development strategy planned to reach 50-60 million of the balance of funds at the end of each year, but such forecasts were not fully achieved. We can state that during 2019-2020, operating activity had the largest specific weight, but already in 2021, revenues from financial activities exceed revenues from operating activities. As for the forecast data, the company's development strategy was planned to reach 50-60 million UAH balance at the end of each year, i.e. the transition balance was forecast at the level of 50-60 million UAH at the end of each year in order to be able to finance the company's activities for at least one month in the next year. Of course, such forecast indicators were not achieved by the company primarily due to significant fluctuations in product sales. However, it should be noted that fluctuations in the sale of products are not only related to the fact that the company did not receive certain products, but to the fact that the company is waiting for a favorable situation on the agricultural market in order to sell products at the highest prices. Having its own elevators, the company can store its products for a sufficiently long time and wait for favorable conditions on the agricultural market and sell products at favorable prices. We can note that all the calculated indicators exceed 50%, and therefore indicate significant fluctuations and, accordingly, the risky nature of economic activity. Thus, we believe that another way to develop cash flow management is to distribute them over time. Active management of cash flows allows the enterprise to receive additional income that is not directly related to its cash assets.

Keywords: finance, forecasting, cash flows, profit, financial position, risks.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ	10
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНОВИЩА ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВЕРЕСК- АГРО»	23
2.1 Фінансово-економічна характеристика підприємства	23
2.2 Оцінка ефективності прогнозування грошових потоків ТОВ «Вереск- Агро»	30
2.3 Оцінка фінансового становища у системі прогнозування розвитку ТОВ «Вереск-Агро»	38
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВ «ВЕРЕСК- АГРО»	48
3.1 Прогнозування оптимального залишку грошових коштів на підприємстві	48
3.2 Прогнозування синхронізації грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»	54
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	63
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

ВСТУП

Актуальність теми. У системі управління підприємствами обґрунтування фінансових показників, здійснених фінансових операцій і результативність багатьох управлінських рішень досягаються з урахуванням результатів фінансового прогнозування та планування. Ці показники є важливими складниками процесу управління підприємством та його підрозділами у напрямі виявлення можливостей та загроз, рівня платоспроможності підприємства. На основі прогнозних показників прибутковості, платоспроможності, ліквідності, раціонального розміщення обігових коштів, тощо можливе формування подальшої стратегії розвитку підприємства та корегування короткострокових планів за рахунок зміни тактичних завдань та цілей.

Питання аналізу, економічного та фінансового прогнозування фінансового стану підприємства досліджувалися вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, основні ідеї щодо фінансового прогнозування та прогнозування фінансового стану підприємства, найважливіші методи прогнозування в умовах ринку розглянуто у працях Атамас О.П., Майстер Т.М., Великий Ю. М., Гайбура Ю. А., Волкова Н.А., Жук Н., Коцупал О., Малій О. Г., Нечипоренко А. В., Стабіас С. М., Приймак С.В., Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. та інші. Однак ще не до кінця досліджено важливість фінансового прогнозування для українських підприємств в умовах сьогодення. Методи прогнозування фінансових показників не досліджено в повному обсязі, не виокремлено фактори, що заважають фінансовому прогнозуванню в Україні.

Метою дослідження є вивчення теоретичних аспектів та розробка практичних заходів щодо фінансового прогнозування розвитку діяльності підприємств аграрного сектору економіки.

Відповідно до поставленої мети були вирішені такі **завдання**:

- розглянуто теоретико-методичні засади фінансового прогнозування;
- досліджено етапи фінансового прогнозування на підприємстві;

- оцінено ефективність фінансового прогнозування на підприємства;
- дана фінансово-економічна характеристика ТОВ «Вереск-Агро»;
- проаналізовано фінансове становище та фінансові результати діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за досліджуваний період;
- обґрунтовано перспективні напрямки впровадження фінансового прогнозування у діяльність ТОВ «Вереск-Агро»;
- здійснено прогнозування суми оптимального залишку грошових коштів на підприємстві ;
- обґрунтовано синхронізацію грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»;
- оцінено пропозиції щодо забезпечення платоспроможності та ліквідності ТОВ «Вереск-Агро»;
- зроблено висновки.

Об'єктом дослідження є процес фінансового прогнозування розвитку діяльності аграрного підприємства.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти фінансового прогнозування розвитку діяльності підприємства.

Елементами наукової новизни одержаних результатів роботи є розробка і обґрунтування пропозицій щодо фінансового прогнозування діяльності підприємства, що враховує прогнозування суми оптимального залишку грошових коштів на підприємстві та синхронізації грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро».

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими пропозиціями щодо забезпечення платоспроможності та ліквідності ТОВ «Вереск-Агро».

При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження**: спостереження, порівняння, вимірювання, моделювання, аналізу і синтезу, опитування, абстрагування, узагальнення, структурно-логічний тощо.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи знайшли відображення у наукових працях міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції «Сімдесят дев'яти економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки», (11-13

березня 2024р.); матеріалах Науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.).

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези наукових конференцій.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 47 найменувань, 3 додатків. Основний текст викладений на 65 сторінці комп'ютерного тексту, робота містить 15 таблиць, 21 рисунок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА РИЗИКУ

У сучасних умовах, здатність до адаптації є ключовим аспектом для сталого росту. Це дозволяє економічній системі протягом тривалого часу підтримувати активний розвиток. Одним із засобів, що допомагає у цьому, є фінансове прогнозування. Воно дає можливість отримати інформацію про очікувані зміни у фінансових тенденціях, оцінити можливі обсяги фінансових ресурсів, визначити майбутні фінансові ризики та передбачити інші аспекти економічних процесів. Фінансове прогнозування, як важлива частина системи управління, допомагає досягнути максимальної ефективності у прийнятих управлінських рішеннях [32]. З огляду на важливість цієї категорії, основні підходи до визначення фінансового прогнозування групуються у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Вивчення наукових підходів до тлумачення сутності фінансового прогнозування

Автор	Визначення фінансового прогнозування
Нечипоренко А. В., Стабіас С. М. [22]	передбачення ймовірного фінансового стану держави, галузі, підприємства, обґрунтування показників фінансових планів
Великий Ю. М., Чвартацька О. В. [2]	процес складання та реалізації прогнозів, пов'язаних із здійсненням фінансових операцій
Коцупал О. [17]	дослідження і розроблення можливих шляхів розвитку фінансів малого підприємства в перспективі
Хилько І. І., Поліщук А. І. [35]	дослідження конкретних перспектив розвитку фінансів суб'єктів господарювання і суб'єктів влади в майбутньому, науково обґрунтоване припущення про обсяги і напрями використання фінансових ресурсів на перспективу

Джерело: узагальнено автором на основі [2, 17, 22, 35]

Викладені висловлення свідчать про те, що фінансове прогнозування спрямоване на передбачення майбутніх фінансових процесів, проте кожне з них висвітлює окремі важливі аспекти його застосування, що може призвести до

обмеження його реальних можливостей. Таким чином, фінансове прогнозування можна розглядати як процес формування цілісного уявлення про ймовірні результати економічних тенденцій та визначення їх фінансового вираження у майбутньому.

Основне завдання фінансового прогнозування на рівні окремих підприємств, галузей чи держави полягає у своєчасному наданні необхідної інформації, щоб мати можливість адаптуватися до майбутніх процесів і явищ. Розширюючи це питання, можна виділити кілька завдань фінансового прогнозування, виконання яких сприяє покращенню управління та підтримує економічний зростання [41].

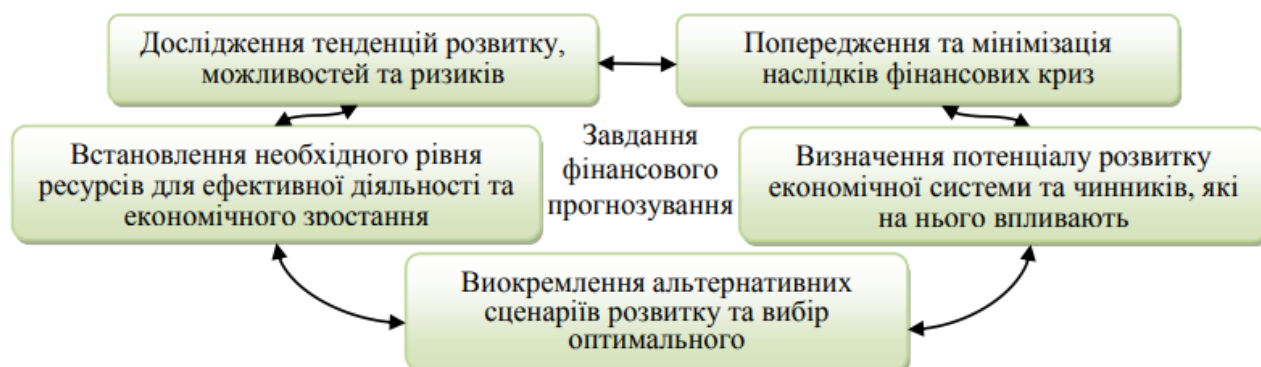

Рисунок 1.1 - Основні завдання фінансового прогнозування

Джерело: складено автором на основі [26, 42]

Якісне виконання вказаних завдань, зображених на рис. 1.1, є ключовим фактором у забезпеченні суб'єктів господарювання необхідною прогнозною інформацією. Аналіз поточних тенденцій, встановлення прогнозних показників і формування цільових орієнтирів є важливою системою постачання суб'єктів господарювання або інших економічних систем необхідною інформацією. Розуміння процесів, які відбуваються або будуть відбуватися на підприємстві чи в галузі загалом, дає можливість оптимально розподілити наявні ресурси для їх раціонального використання [28].

Додатково, важливою метою фінансового прогнозування є визначення необхідного рівня фінансових ресурсів для суб'єктів господарювання окремо чи

для економічних систем в цілому, щоб спрямовувати господарські зусилля на його досягнення.

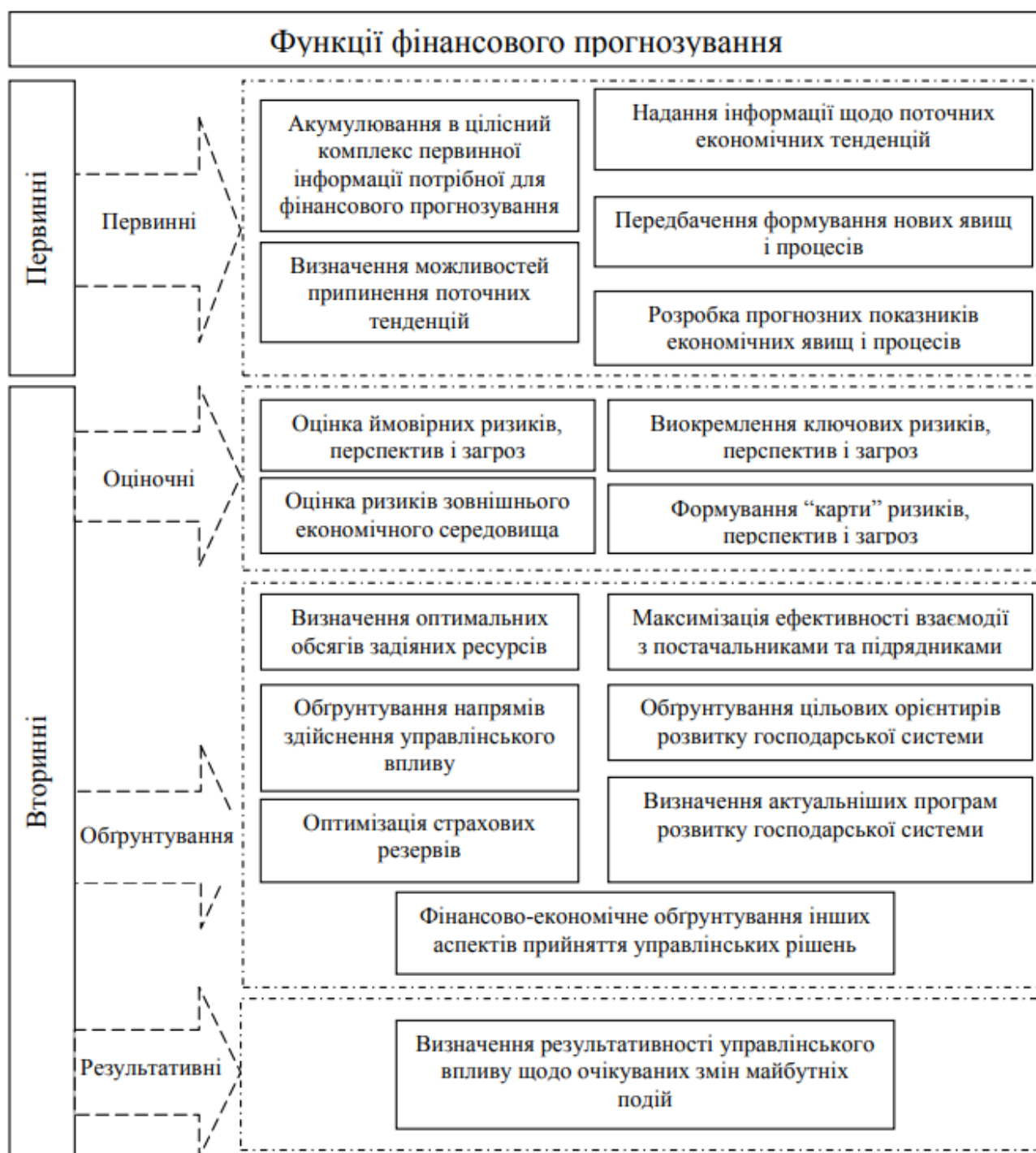

Рисунок 1.2 - Функції фінансового прогнозування

Джерело: складено автором на основі [20, 33]

Крім того, важливим завданням фінансового прогнозування є визначення потенціалу суб'єкта господарювання або економічної системи, вивчення

можливих загроз подальшому розвитку, що дозволяє стимулювати ефективне використання наявних можливостей і підготуватись до можливих загроз. Розробка різних сценаріїв розвитку допомагає контролювати хід економічних тенденцій і вибирати оптимальні напрямки розвитку суб'єкта господарювання чи економічної системи в цілому [20].

Зокрема, фінансове прогнозування спрямоване на аналіз таких аспектів:

- потенціалу підприємства;
- тенденцій у розвитку підприємства;
- можливих альтернативних варіантів розвитку;
- слабких сторін діяльності підприємства;
- необхідного рівня ресурсів на підприємстві;
- вхідних та вихідних грошових потоків [31].

Серед інших компонентів, функції фінансового прогнозування виражають його практичне значення, що дозволяє оцінити напрям та можливості його застосування, а також зосередити увагу на конкретних перевагах. Функції фінансового прогнозування згруповані та відображені на рис. 1.2.

Першочерговими функціями фінансового прогнозування варто вважати ті, що безпосередньо пов'язані з формуванням фінансових прогнозів. Під час фінансового прогнозування накопичується необхідна та доступна інформація для задоволення потреб дослідження. Отримана інформація становить основу для подальших розрахунків та прогнозів. Таким чином, формування цілісного інформаційного комплексу, відповідно до вимог фінансового прогнозування, є основною функцією фінансового прогнозування [15].

На додачу до первинних завдань, фінансове прогнозування виконує вторинні функції, які також визначають якість управлінських рішень. Зокрема, функція оцінки ризиків економічної діяльності дозволяє виявити можливі загрози та готуватись до них, що сприяє підвищенню фінансової стабільності. Прогнозування ризиків є важливою умовою ефективної адаптації до змінливого економічного середовища та стимулює розвиток.

Функції фінансового прогнозування, пов'язані з обґрунтуванням управлінських дій та оптимізацією використання ресурсів, є основою ефективного управління економічною діяльністю. В поєднанні з функціями обґрунтування, результативні функції дозволяють оцінити можливі наслідки управлінського впливу і приймати оптимальні рішення [24].

Розглядаючи механізми отримання прогнозних показників для управління, слід звернути увагу на основні напрями діяльності суб'єктів господарювання, які особливо залежать від ефективного фінансового прогнозування та адаптації до змінливого економічного середовища. Основні напрями фінансового прогнозування можуть відрізнятися у різних суб'єктів господарювання або на різних рівнях управління (їх можна побачити на рисунку 1.3).

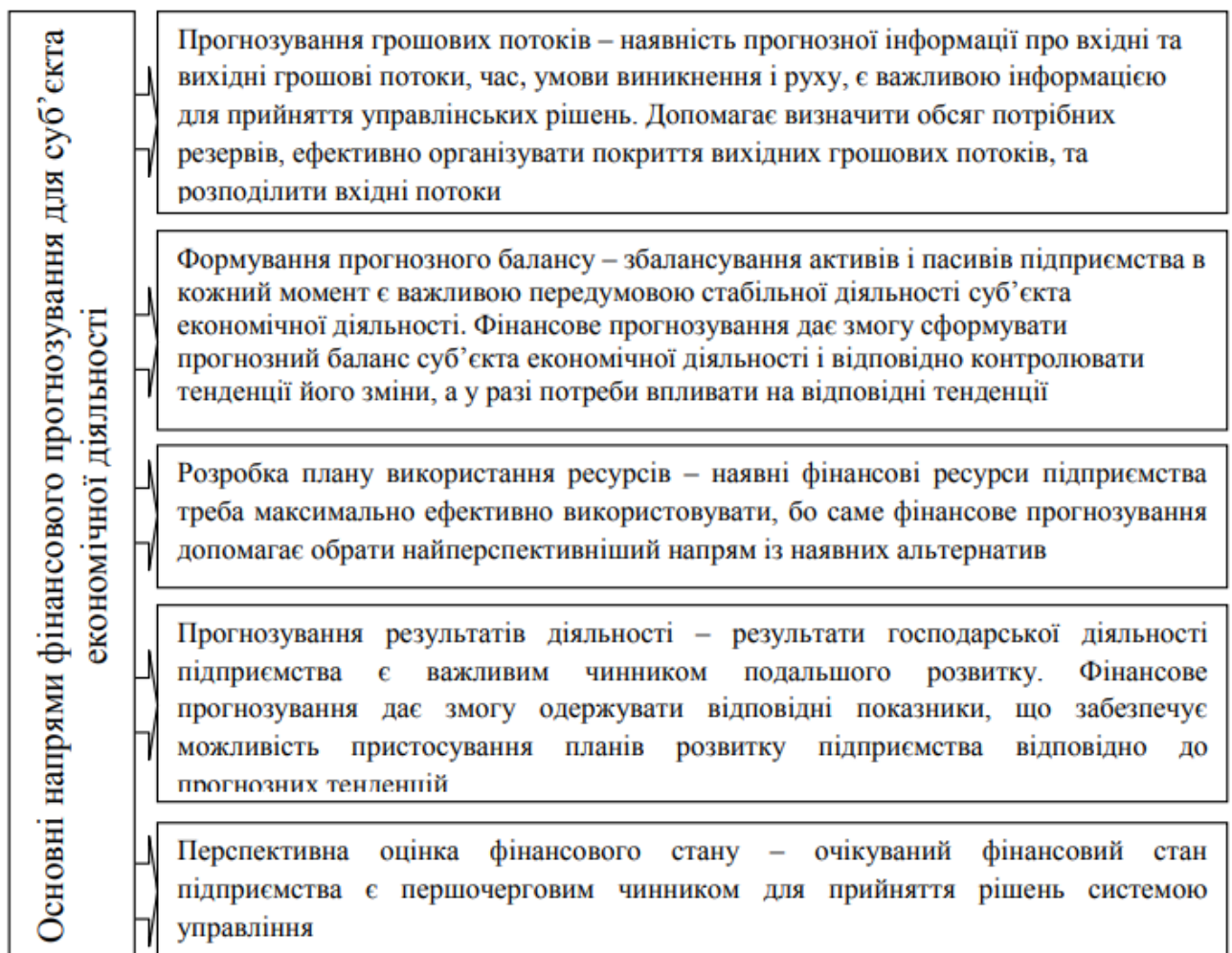

Рисунок 1.3 - Основні напрями фінансового прогнозування для суб'єкта господарювання

Джерело: складено автором на основі [29, 46]

Використання фінансового прогнозування покращує розуміння найвигідніших напрямів використання ресурсів і спрямовує діяльність у найперспективніші напрямки.

Як видно, для суб'єкта господарювання фінансове прогнозування спрямоване на основні напрями його діяльності, тому воно є ключовим елементом якісного управління. За допомогою фінансового прогнозування суб'єкт господарювання може ефективно балансувати внутрішні процеси з змінами у зовнішньому середовищі, оптимізувати використання фінансових ресурсів, використовувати потенціал, та зменшувати ризики [42].

Зазначені функції та завдання фінансового прогнозування охоплюють широкий спектр проблем реального сектору економіки і можуть підвищувати якість інформаційного забезпечення управлінських систем.

Щодо класифікації прогнозування, воно поділяється за ознаками, зображеними на рисунку 1.4.

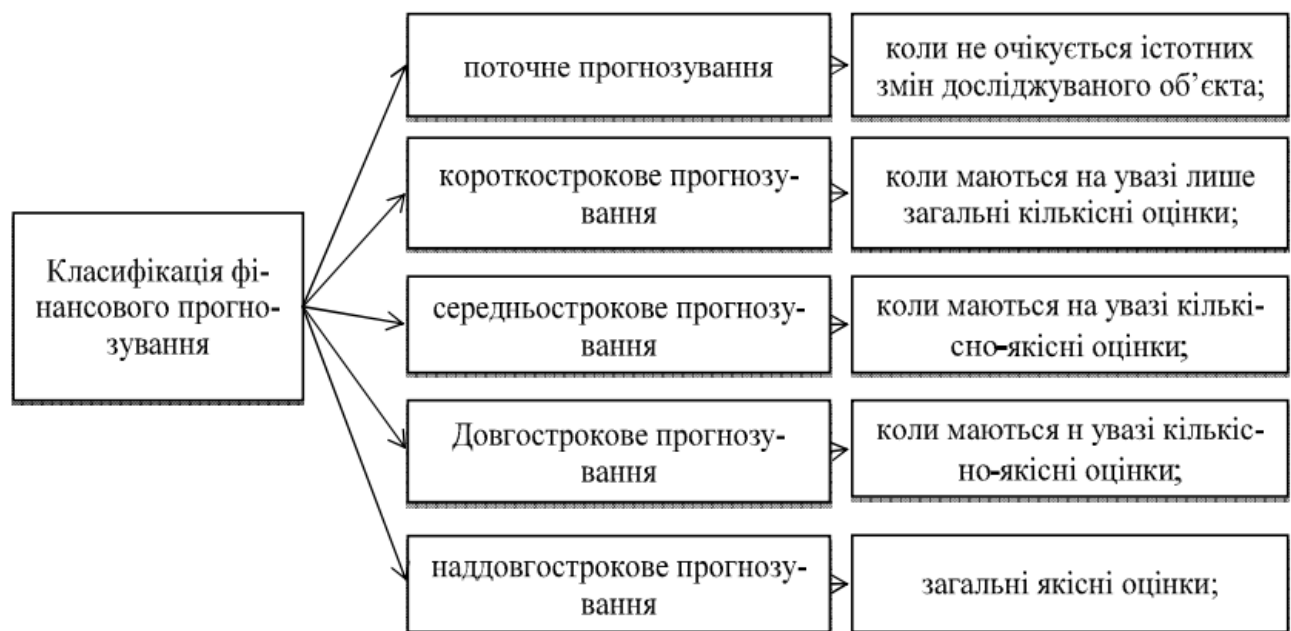

Рисунок 1.4 – Класифікація фінансового прогнозування

Джерело: узагальнено автором на основі [23, 35]

Основними завданнями фінансового прогнозування є: визначення очікуваного обсягу фінансових ресурсів на прогнозований період; пошук джерел їх формування та ефективне використання на основі аналізу тенденцій та різних

впливів; оцінка економічних та фінансових перспектив та передбачуваного фінансового стану підприємства з урахуванням різних варіантів його діяльності; формування обґрунтованих висновків і рекомендацій щодо вибору раціональної фінансової стратегії і тактики управління підприємством, спрямованих на досягнення стабільного положення на ринку і міцної фінансової стійкості [21].

Фінансове прогнозування може розглядатись як певний процес, що проходить декілька етапів (рис. 1.5.).

Рисунок 1.5 - Етапи фінансового прогнозування

Джерело: складено автором на основі [5, 17]

Послідовне та максимально ефективно виконання кожного з наведених етапів є необхідною умовою для отримання найвищого рівня точності прогнозних показників, а також можливості удосконалення механізмів фінансового

прогнозування в майбутньому. Якісне виконання всіх етапів фінансового прогнозування, відповідно до його принципів, дозволяє забезпечити систему управління якісною прогнозною інформацією, що сприяє здійсненню обґрунтованого та ефективного управлінського впливу на реальний сектор економіки та сприяє його ефективній взаємодії з фінансовим сектором країни [10].

Важливо розуміти, що система управління відповідає за встановлення якісної взаємодії між складовими елементами економічної системи та за сприяння розвитку кожної з них. Зберігаючи цілісність взаємозв'язків та забезпечуючи раціональні диспропорції між окремими складовими системи управління, можна побудувати стійку економічну систему, що здатна забезпечити належне задоволення потреб країни та суспільства, однією з передумов якого є ефективне застосування фінансового прогнозування.

У процесі вивчення сутності та особливостей застосування фінансового прогнозування очевидно, що його головною метою є забезпечення системи управління якісною прогнозною інформацією для прийняття та реалізації найбільш обґрунтованих та ефективних управлінських рішень [19].

Використання суб'єктивних методів у аграрному секторі економіки дозволяє оцінити хід фінансових процесів на основі оцінок провідних фахівців у своїх галузях, таких як валютні ризики, загрози банкрутства або занепад контрагентів, а також проаналізувати дебіторську заборгованість та інші аспекти. За думкою експертів, формується система прогнозних суджень, тому найважливішими факторами, що впливають на якість прогнозування, є кваліфікація, відповідальність, досвід, освіта, інтуїція та інші характеристики опитуваних осіб. Найпоширеніші методи суб'єктивного прогнозування зображені на рисунку 1.6.

З розумінням різниці між суб'єктивними методами прогнозування, їх перевагами та недоліками, ми можемо здійснити їхню оптимальну комбінацію для отримання надійних прогнозів. Особливо важливі та актуальні суб'єктивні методи фінансового прогнозування у випадках, коли немає можливості використовувати різні математичні методи. Проте застосування математичних

методів відкриває значні можливості для поліпшення точності прогнозів. Один з найпоширеніших методів - це екстраполяція. Вона ґрунтується на статистичному аналізі та дозволяє передбачити тенденції з минулого на майбутнє, з урахуванням певних припущень про їхню тривалість. Однак це припущення може обмежувати точність прогнозів, оскільки не всі сучасні тенденції продовжаться у майбутньому, і можуть виникнути нові процеси [15].

Рисунок 1.6 - Суб'єктивні методи фінансового прогнозування

Джерело: складено автором на підставі [16]

Більш складні методи математичного прогнозування економічних процесів - це економетричні методи. Вони базуються на побудові систем математичних рівнянь, які визначають кількісні взаємозв'язки між досліджуваними процесами та явищами. Оскільки кількість математичних формул і рівнянь для прогнозування може бути великою, складність таких методів полягає у їхній обробці [24].

З розвитком комп'ютерних технологій стає доступним використання комп'ютерних імітацій для прогнозування. Ці технології дозволяють обчислювати тисячі математичних рівнянь у секунди, що прискорює процес прогнозування та дозволяє врахувати більшу кількість факторів, які впливають на досліджуваний процес.

Наведені методи фінансового прогнозування можна віднести до класичних підходів. У сучасному світі прогнозування не обмежується лише класичними методами через розвиток інформаційних технологій. Результатом цього розвитку є розробка систем штучного інтелекту, сфера застосування яких надзвичайно

широка. Одним з напрямів є покращення управління економічними системами за допомогою удосконалення механізмів фінансового прогнозування.

Варто зауважити, що наявна інформація не завжди є достатньою для аналізу та прогнозування. У таких випадках можна застосовувати метод нечіткої логіки. Інший сучасний метод прогнозування - нейронні мережі [26].

Нейронні системи відрізняються тим, що перед використанням їх потрібно "навчити", тобто надати інформацію на перший рівень нейронів, який відомий наперед. Після цього систему коригують, щоб досягти максимально точного результату. Таким чином, нейронна система отримує певний шаблон, який вона використовує у майбутньому, а це допомагає забезпечити максимально точний фінансовий прогноз.

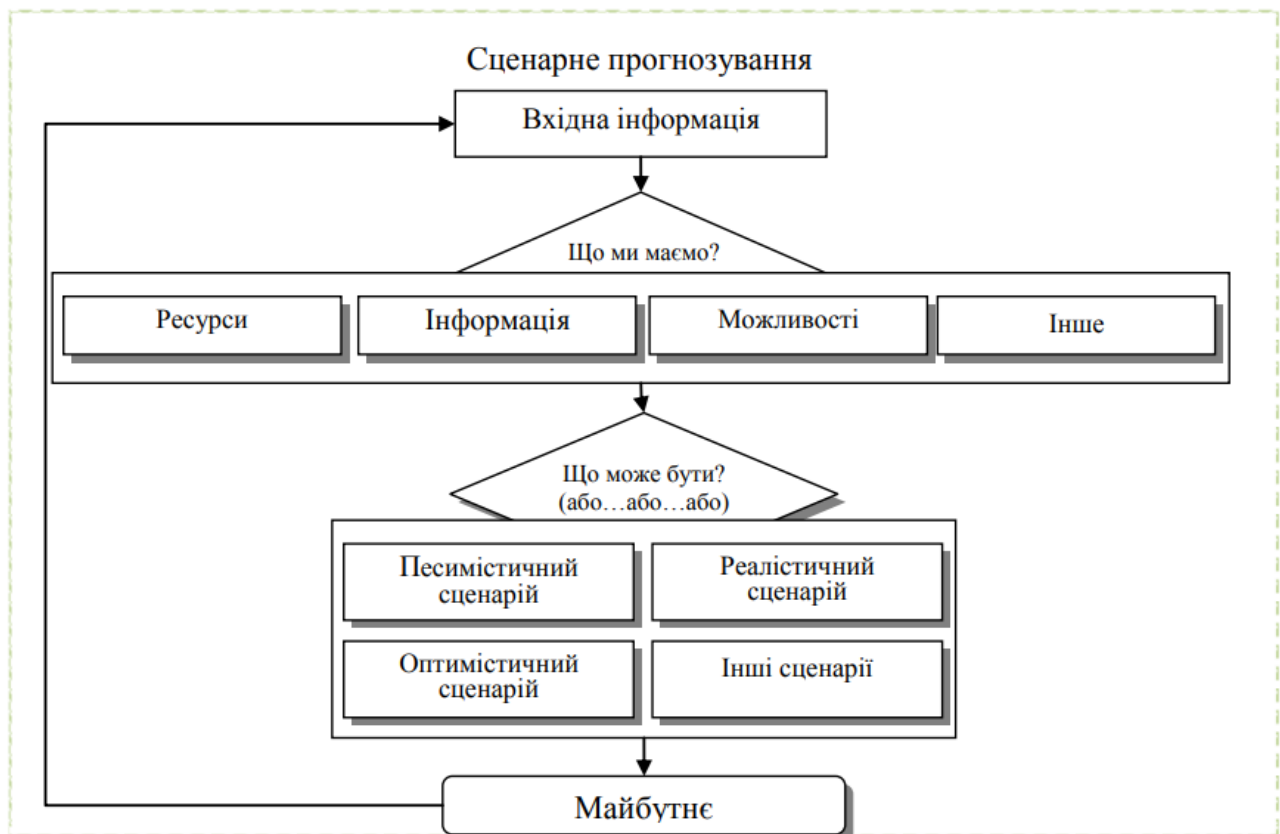

Рисунок 1.7 - Схема сценарного прогнозування

Джерело: складено автором на основі [42, 47]

На нашу думку, у контексті вітчизняної економіки варто активно використовувати якісні дослідження, спираючись на те, що більшість соціально-економічних процесів мають високий рівень нестабільності. Це ускладнює

створення ефективних кількісних моделей через тінізацію економічної системи та наявність значного обсягу пережитків адміністративно-командної економіки. Однак за допомогою експертних моделей сценарного прогнозування, які базуються на досвіді експертів, можна врахувати вплив цих чинників та розробити оптимальні сценарії майбутнього.

Недоліком нейронних систем є великий обсяг "навчання", необхідний для їх ефективної роботи. Розглядаючи методи фінансового прогнозування, слід зазначити, що кожен з них може бути застосований за певних умов і обставин на різних рівнях управління економічними процесами в аграрному секторі економіки [37].

У сучасних умовах економіки України використання різних сценаріїв розвитку подій є необхідною передумовою для економічного зростання. Тому розглянемо сутність та особливості механізмів сценарного прогнозування. Сценарне прогнозування полягає у логічному викладі найбільш імовірних варіантів розвитку подій та умов їх реалізації. Воно відрізняється від інших методів прогнозування тим, що передбачає багатоваріантність розвитку подій та визначає лише можливі наслідки.

Новий механізм дослідження майбутнього, який варто розглянути, - це форсайт. Дослідження цього інструменту особливо важливе для економіки України, оскільки воно допомагає визначити передумови не лише для пристосування до умов майбутнього, а й для цільового впливу на економічні тенденції з метою досягнення або запобігання певним майбутнім процесам та явищам [44].

Форсайт - це механізм дослідження та оцінки можливих подій, формування оптимальних варіантів розвитку майбутніх процесів та реалізація цільового управлінського впливу для їхнього досягнення.

Відмінність форсайту від інших методик полягає в активній складовій, тобто завдання полягає не лише у визначенні можливих варіантів майбутнього, а й у формуванні методів досягнення оптимальних результатів за цими варіантами, розглядаючи кілька сценаріїв розвитку подій. У науковій літературі поширені такі

підходи до формування комбінації методів дослідження: "трикутник форсайту" або "ромб форсайту".

Рисунок 1.8 - Трикутник форсайту

Джерело: складено автором на підставі [23, 32].

Відмінність форсайту від інших методик полягає в активній складовій, тобто завдання полягає не лише у визначенні можливих варіантів майбутнього, а й у формуванні методів досягнення оптимальних результатів за цими варіантами, розглядаючи кілька сценаріїв розвитку подій. У науковій літературі поширені такі підходи до формування комбінації методів дослідження: «трикутник форсайту» або «ромб форсайту».

У практиці форсайтових досліджень не існує єдиної системи методів, які застосовуються під час їх реалізації. Для визначення можливостей та напрямків застосування форсайту важливо використовувати досвід відповідних практик різних регіонів світу [7].

Підсумовуючи, зазначимо, що як у вітчизняній, так і у світовій економіці виникає значний набір ризиків, таких як зростання вартості життя, інфляція, торгові конфлікти, соціальне невдоволення, геополітичні протиріччя, зростання

боргів та сповільнення економічного зростання. Ці ризики створюють унікальні умови невизначеності та турбулентності для підприємств, які повинні навчитися адаптуватися та розвиватися в умовах фінансового прогнозування.

Фінансове прогнозування в умовах невизначеності потребує гнучкості та варіативності, спрямованої на оперативну реакцію підприємства на зміну обставин. Одночасно, ефективність фінансового прогнозування зростає за умови дотримання ряду принципів: визначення релевантних бізнес-драйверів разом із фахівцями з різних підрозділів; акцентування уваги на найважливіших драйверах; розроблення різних сценаріїв в залежності від впливу конкретних викликів на бізнес; моніторинг випереджальних індикаторів та постійний перегляд прогнозів. В свою чергу, ефективна система фінансового прогнозування в умовах невизначеності підтримує стійкість та адаптивність системи управління прийняттям рішень підприємства, що сприяє підвищенню його конкурентоспроможності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНОВИЩА ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРОГНОЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ВЕРЕСК-АГРО»

2.1 Фінансово-економічна характеристика підприємства

Розвиток агропромислового комплексу Сумського регіону, заснований на принципал сталого розвитку, неможливий без фінансова стійких та ефективних сільськогосподарських підприємств. Одним з таких сільськогосподарських підприємств є товариство з обмеженою відповідальністю «Вереск-Агро», що було заснована ще у 2004 році. На сьогоднішній день підприємства володіє земельним фондом на території Сумської області у Білопільському та Путивльському районах.

Засновниками товариства виступають Комісар Роман Вікторович і Лютий Владислав Валерійович. Підприємство пройшло шлях від невеличкого фермерського господарства до потужного сільськогосподарського підприємства, що займається тваринництвом, рослинництвом, переробкою і зберіганням сільськогосподарської продукції.

Відповідно до статутних документів основним видом економічної діяльності є вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур. Крім того підприємства займається відгодівлею великої рогатої худоби, вирощуванням свиней та іншими видами аграрного виробництва. Нажаль, у 2022 в 2023 році підприємство зазнало економічних збитків через військову агресію росії. Були пошкоджені транспортні засоби підприємства та технічні приміщення. Проте керівництвом було прийнято рішення не зупиняти процес аграрного виробництва і, незважаючи ні на що, продовжувати забезпечувати продовольчу безпеку як нашого регіону так і в цілому держави.

Фінансово-економічна характеристика підприємства буде включати аналіз балансу підприємства та звіту про фінансові результати. Баланс підприємства представлений активами та пасивами. Почнемо з активів.

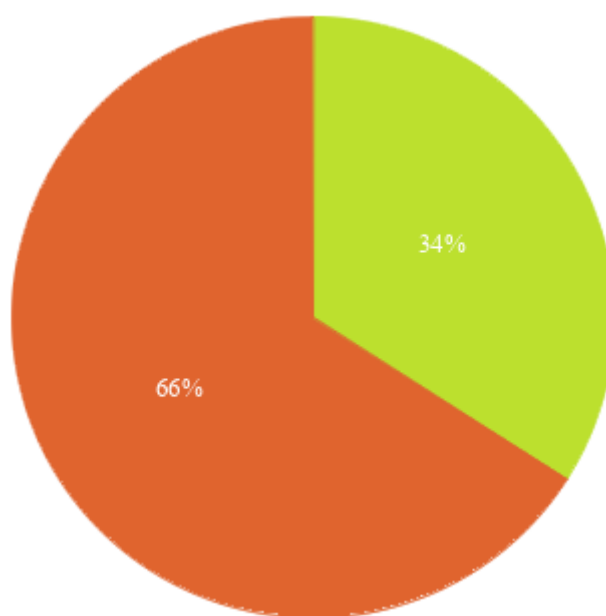
Таблиця 2.1 – Динаміка активів ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн.

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,-	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Нематеріальні активи	0	265	1 877	22 532	22 532	20 655
Незавершені капітальні інвестиції	337	474	35 498	6	-331	-35 492
Основні засоби:	84 861	82 022	77 227	115 472	30 611	38 245
Довгострокові біологічні активи	12 173	14 201	13 315	13 217	1 044	-98
Довгострокова дебіторська заборгованість	8 354	8 354	8 354	2 085	-6 269	-6 269
НЕОБОРОТНІ АКТИВИ	105 725	105 316	136 271	153 312	47 587	17 041
Виробничі запаси	162 437	191 327	131 567	222 582	60 145	91 015
Запаси	162 437	191 327	131 567	222 582	60 145	91 015
Поточні біологічні активи	13 285	16 343	16 184	10 655	-2 630	-5 529
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	14 195	53 733	25 403	45 902	31 707	20 499
Дебіторська заборгованість за виданими авансами	30 042	19 610	4 898	1 236	-28 806	-3 662
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	2 876	4 918	14 455	2 449	-427	-12 006
Інша поточна дебіторська заборгованість	8 137	26 452	6 618	7 128	-1 009	510
Гроші та їх еквіваленти	14 044	257	562	902	-13 142	340
Інші оборотні активи	7 153	6 909	4 314	5 765	-1 388	1 451
ОБОРОТНІ АКТИВИ	252 169	319 549	204 001	296 889	44 720	92 888
БАЛАНС	357 894	424 865	340 272	450 201	92 307	109 929

Джерело: систематизовано автором на основі фінансової звітності

За результатами проведених розрахунків констатуємо що валюта балансу ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки збільшилась з 357 до 450 млн. грн і це є найбільшим показником за весь період дослідження. Констатуємо, що зростає вартість як оборотних так і необоротних активів. Зокрема необоротні активи збільшились зі 105 млн грн у 2019-2020 роках до 153 млн грн у 2022 році. Значно

зросла сума основних засобів підприємства з 77 млн у 2021 році до 150 млн у 2022 році, а також збільшується виробничі запаси підприємства які представлені як готовою продукцією так і незавершеним виробництвом. Станом на кінець 2022 року вартість запасів складає більше 222 млн грн. Сума дебіторської заборгованості за товари роботи і послуги станом на кінець 2022 року складає 45,9 млн грн. Найвищий рівень спостерігається у 2020 році – 53,7 млн грн. Також значною є дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом. У 2021 році вона сягнула рівня 14,45 млн грн. Констатуємо, що у структурі активів підприємства, яка відображена на рисунку 2.1, станом на кінець 2022 року оборотні активи займають 66% необоротні активи займають 34%. Така структура є нетиповою для підприємства аграрного сектору економіки, як і для інших виробничих підприємств.

Необоротні активи / оборотні активи

Рисунок 2.1 – Структура активів ТОВ «Вереск-Агро» у 2022 році

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності

Високий коефіцієнт оновлення основних засобів у 2022 році (0,28) свідчить про значні інвестиції, зокрема у введення нових приміщення для утримання

великої рогатої худоби. Це важливий показник для ефективного розвитку не лише аграрного сектору, а й інших галузей економіки.

Таблиця 2.2 – Динаміка пасиву ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн.

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Зареєстрований (пайовий) капітал	8	8	8	48	40	40
Резервний капітал	0	0	0	911	911	911
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	293 433	302 384	149 359	202 667	-90 766	53 308
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ	293 441	302 392	149 367	203 626	-89 815	54 259
Довгострокові кредити банків	3 649	41 770	18 120	49 032	45 383	30 912
Інші довгострокові зобов'язання	142	0	0	785	643	785
ДОВГОСТРОКОВІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	3 791	41 770	18 120	49 817	46 026	31 697
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	0	94	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1 982	23 162	6 432	21 024	19 042	14 592
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1 252	4	0	1	-1 251	1
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування	0	1	0	0	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	43	25	52	90	47	38
Поточні забезпечення	5 398	7 329	30 739	38 455	33 057	7 716
Доходи майбутніх періодів	0	0	329	0	0	-329
Інші поточні зобов'язання	52 073	50 088	135 233	137 188	85 115	1 955
ПОТОЧНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	60 662	80 703	172 785	196 758	136 096	23 973
Баланс	357 894	424 865	340 272	450 201	92 307	109 929

Джерело: систематизовано автором на основі фінансової звітності

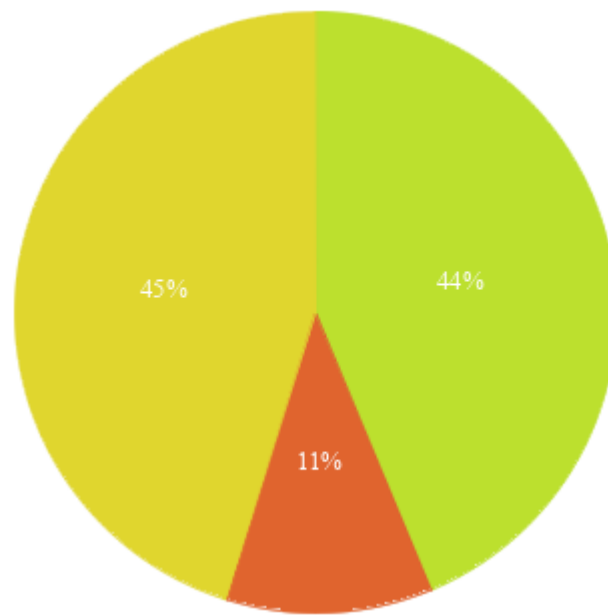
Зрозуміло, що активи підприємства повинні мати відповідне фінансове забезпечення, тобто вони повинні бути профінансовані з певних джерел.

У таблиці 2.2 наведено динаміку елементів пасиву балансу. Констатуємо, що за результатами проведених розрахунків сума власного капіталу зменшилась з 293 млн грн у 2019 році до 203 мільйонів гривень у 2022 році, при цьому у 2020 році сума власного капіталу сягала 302 млн грн. Власний капітал представлений двома статтями – це зареєстрований пайовий капітал, сума якого складає 8000 грн, і нерозподілений прибуток. Відповідно до статутних документів вся сума чистого прибутку спрямовується як нерозподілений прибуток для фінансування подальшого розвитку підприємства. Така стратегія, з одного боку дозволяє підприємству стрімко розвиватися, а з іншого боку, прибуток повинен бути заохочувальним аспектом в роботі всього трудового колективу товариства

Довгострокові зобов'язання представлені довгостроковими кредитами банків. Сума довгострокових кредитів банків в 2020 і 2022 році складала близько 40 мільйонів гривень. Інші довгострокові зобов'язання не відіграють значної ролі у формуванні фінансових ресурсів підприємства. Серед поточних зобов'язань найбільшу питому вагу займає поточна кредиторська заборгованість за товари роботи послуги. Так, її сума у 2020 році сягнула 23 млн грн, а у 2022 році сягнула 21 млн грн. Також значну суму займають поточні зобов'язання: станом на кінець 2022 року це 38 млн грн. Інші поточні зобов'язання у 2019-2020 роках були на рівні 50 млн грн, а у 2021 та 2022 році на рівні 135 млн грн.

Структура пасиву балансу відображена на рисунку 2.2. Як ми можемо бачити, власний капітал займає 45%, поточні зобов'язання займають 44% і довгострокові зобов'язання займають 11%. Тобто можна констатувати, що ТОВ «Вереск-Агро» є залежними від зовнішніх джерел фінансування, хоча ще в 2019 році а питома вага власного капіталу перевищувала 80%.

Фінансово-економічна характеристика діяльності ТОВ «Вереск-Агро» закінчується показниками звіту про фінансові результати. Проаналізуємо окремі елементи звіту про фінансові результати.

Власний капітал / Довгострокові зобов'язання /

Поточні зобов'язання

Рисунок 2.2 – Структура пасивів ТОВ «Вереск-Агро» у 2022 році

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності

Констатуємо, що чистий дохід від реалізації продуктів змінюється по роках. Найбільша сума, а саме 400 млн мільйонів гривень спостерігається у 2021 році, у 2022 році чистий дохід склав 262,6 млн грн а в 2019 році 305,47 млн грн. Проте валовий прибуток у 2019-202 та 2022 роках фактично є тотожним

Підприємства активно працює на аграрному ринку, тому витрати на збут і адміністративні витрати також займають достатньо велику питому вагу у структурі загальних витрат підприємства. Сума адміністративних витрат збільшилась з 10,2 млн грн до 18,2 млн грн у 2022 році. Витрати на збут також стабільно підвищується, проте у 2021 році сягнули 41,7 млн грн і зменшились в 2022 році до 16,7 млн грн. Також підприємства отримує інші операційні доходи, які пов'язані з основною операційною діяльністю підприємства, проте їх сума є незначною: від 1 до 9 млн грн за період дослідження. Позитивний є чистий позитивним фактором: констатуємо, що найбільша сума спостерігається в 2019 році а саме 100 млн грн, а найменша 11,7 млн грн у 2020 році.

Таблиця 2.3 – Фінансові результати діяльності ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис. грн.

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	305 477	216 786	400 166	262 636	-42 841	-137 530
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	177 615	164 685	267 010	159 607	-18 008	-107 403
Валовий прибуток (збиток)	127 862	52 101	133 156	103 029	-24 833	-30 127
Інші операційні доходи	1 940	3 809	9 433	4 543	2 603	-4 890
Адміністративні витрати	10 220	12 082	13 914	18 251	8 031	4 337
Витрати на збут	14 162	19 082	41 718	16 777	2 615	-24 941
Інші операційні витрати	5 052	12 992	20 507	18 161	13 109	-2 346
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (збиток)	100 368	11 754	66 450	54 383	-45 985	-12 067
Дохід від участі в капіталі	8 354	0	0	9 322	968	9 322
Інші фінансові доходи	248	127	10	0	-248	-10
Інші доходи	0	0	33	4 306	4 306	4 273
Фінансові витрати	837	1 273	1 406	1 673	836	267
Інші витрати	1 053	1 657	1 732	1 620	567	-112
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток (збиток)	107 080	8 951	63 355	64 718	-42 362	1 363
Чистий фінансовий результат: прибуток (збиток)	107 080	8 951	63 355	64 718	-42 362	1 363

Джерело: систематизовано автором на основі фінансової звітності

Підприємство активно користується позиковими коштами банківських установ, тому сплачує відсотки за користування позиковими коштами. Присутні фінансові витрати, але їх сума знаходиться в межах 2 млн грн. Чистий фінансовий результат діяльності підприємства представлений прибутком. Сума прибутку у 2019 році склала 107 млн грн, а в 2021 та 2022 році знаходилась в межах 63-64 млн грн. Податок на прибуток ТОВ «Вереск-Агро» не сплачує, оскільки є платником єдиного податку четвертої групи.

2.2 Оцінка ефективності прогнозування грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»

Грошові потоки відіграють ключову роль у функціонуванні будь-якого підприємства, що діє в умовах ринкової економіки. Це важливий показник, який відображає не лише фінансову стабільність, а й ефективність управління ресурсами компанії. Оцінка ефективності управління грошовими потоками допомагає виявити слабкі місця та знайти шляхи для покращення фінансової діяльності.

Одним із ключових аспектів оцінки ефективності управління грошовими потоками є аналіз їх структури. Це означає вивчення джерел і використання коштів, а також їхнього розподілу за різними напрямками. Наприклад, відстеження витрат на оплату праці, закупівлю сировини, погашення кредитів та інші фінансові операції дозволяє зрозуміти, як ефективно управління грошовими потоками відбувається в межах підприємства.

Також важливою складовою оцінки є аналіз руху грошей у внутрішніх операціях компанії. Це включає в себе вивчення термінів обороту коштів, швидкості обороту запасів та заборгованості перед постачальниками та споживачами. Дослідження цих показників дозволяє виявити можливості для оптимізації управління грошовими потоками та зменшення фінансових витрат.

Крім того, оцінка ефективності управління грошовими потоками передбачає аналіз зовнішніх фінансових операцій підприємства, таких як укладення договорів з кредиторами, інвестування в розвиток бізнесу та інші. Це дозволяє зрозуміти, наскільки компанія вдається використовувати доступні фінансові ресурси для досягнення стратегічних цілей.

Зокрема, важливим аспектом оцінки є здатність підприємства до управління фінансовими ризиками, пов'язаними з грошовими потоками. Це включає в себе здатність до ефективного прогнозування та управління валютним ризиком, процентним ризиком та іншими факторами, які можуть впливати на фінансовий стан підприємства.

Отже, оцінка ефективності управління грошовими потоками є ключовим елементом фінансового аналізу підприємства. Вона допомагає виявити сильні та слабкі сторони фінансової діяльності та розробити стратегії

Таблиця 2.4 – Динаміка грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис. грн

Показники	Рік				Всього за 2019-2022 роки
	2019	2020	2021	2022	
Надходження від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	371 423	201 606	479 561	306 674	1 359 264
<u>прогноз 2017 року</u> : Надходження від реалізації продукції	345000	374000	412000	443000	
Повернення податків і зборів	7	0	0	24	31
Цільового фінансування	8	607	1 181	3 538	5 334
Інші надходження	1 044	11 938	23 808	18 012	54 802
Витрачання на оплату товарів (робіт, послуг)	184 059	159 010	273 703	174 590	791 362
Праці	22 615	25 785	29 692	32 557	110 649
Відрахувань на соціальні заходи	6 141	7 041	8 017	8 886	30 085
Зобов'язань з податків і зборів	18 184	21 525	31 640	28 010	99 359
Інші витрачання	24 313	32 066	79 914	63 907	200 200
Чистий рух коштів від операційної діяльності	117 170	-31 276	81 584	20 298	187 776
<u>прогноз 2017 року</u> : Чистий рух коштів від операційної діяльності	33740	35640	38790	40079	
Отримання позик	116 067	37 612	12 703	46 279	212 661
Інші надходження	52 399	100 266	582 736	313 165	1 048 566
Погашення позик	223 870	520	32 705	20 834	277 929
Сплата відсотків	51	1 257	205 532	54 168	261 008
Інші платежі	48 415	117 875	436 372	305 018	907 680
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-103 870	18 226	-79 170	-20 576	-185 390
<u>прогноз 2017 року</u> : Чистий рух коштів від фінансової діяльності	15500	18350	22120	24780	
Чистий рух грошових коштів за звітний період	13 300	-13 561	2 414	-278	1 875
<u>прогноз 2017 року</u> : Чистий рух грошових коштів за звітний період	49240	53990	60910	64879	
Залишок коштів на початок року	639	14 044	257	1 180	16 120
Залишок коштів на кінець року	14 044	257	562	902	15 765

Джерело: систематизовано на основі звітів про рух грошових коштів підприємства за 2018-2021 роки та фінансових прогнозів підприємства

У таблиці 2 4 розглянемо рух грошових коштів по підприємству за 2019-2022 роки, потім порівняємо з прогнозними показниками 2017 року. Слід

констатувати, що на підприємстві здійснюється прогнозування руху грошових коштів і менеджмент підприємства приділяє достатньо велику увагу саме прогнозуванню руху грошових коштів на підприємстві.

З даних таблиці 2.4 ми бачимо, що надходження від реалізації продукції зменшилися у 2022 році по відношенню до 2019 року і 2021 року. В структурі надходжень коштів від операційної діяльності найбільшу питому вагу займає саме надходження коштів від реалізації продукції. Якщо брати до уваги витрачання коштів у структурі операційної діяльності, то найбільші суми припадають на оплату товарів робіт і послуг (так у 2019 році - це сума становила 184 млн грн, у 2021 році 273 млн грн, а у 2022 році 174 млн грн); поступово зростають витрати на оплату праці та відповідно відрахування на соціальні заходи (так якщо витрати на оплату праці в 2019 році складали 22 млн грн то в 2022 році збільшились до 32 млн грн, відповідно відрахування на соціальні заходи збільшились з 6,1 млн грн до 8,8 млн грн). Що стосується чистого руху коштів від операційної діяльності то в 2020 році ми маємо від'ємне значення, тобто витрати операційної діяльності перевищували доходи пов'язані з операційною діяльністю. На противагу в 2019 році чистий рух коштів від операційної діяльності складав 117 млн грн. Станом на кінець 2022 року чистий рух коштів від операційної діяльності складає 20,2 млн грн.

В структурі фінансової діяльності ми маємо отримання позик, погашення позик, інші надходження та інші платежі пов'язані з переміщенням товарно-матеріальних цінностей всередині підприємства. Слід відмітити, що до складу ТОВ «Вереск-Агро» входять декілька підприємств тому саме переміщення товарно-матеріальних цінностей всередині підприємства тут і відображається. Констатуємо, що підприємство активно користується позиковими коштами: так у 2019 році було отримано 116 млн позик протягом року а погашено 223 млн грн позикових коштів, а в 2022 році отримана 46 млн грн позикових коштів - погашена 20,8 млн. Такі значні витрати призвели до того, що чистий рух коштів від фінансової діяльності у 2019-2021 і 2022 році має від'ємне значення. Все це призводить до того, що чистий рух коштів за звітний період у 2020 і 2022 році

також має від'ємне значення. Якщо в 2020 році від'ємне значення складає 13 мільйонів гривень, то в 2022 році скоротилась до 278 тисяч грн. За рахунок залишку коштів, які сформовані на початок кожного періоду, негативне сальдо за попередній період перекривається. Слід констатувати, що якщо зазначена динаміка буде спостерігатися надалі, то вже у 2024-2025 роках році у підприємства не вистачить накопиченого залишку коштів для перекриття негативного руху коштів протягом року.

Що стосується прогнозних даних, то стратегію розвитку підприємства планувалася вийти на 50-60 млн залишку коштів на кінець кожного року, тобто перехідний залишок прогнозувався на рівні 50-60 млн грн на кінець кожного року для того, щоб мати можливість профінансувати діяльність підприємства протягом принаймні одного місяця в наступному році. Такі прогнозні показники, зрозуміло, не були досягнуті підприємством в першу чергу через значні коливання по реалізації продукції. Проте слід відмітити, що коливання з реалізацією продукції пов'язані не тільки з тим, що підприємство недоотримало певної продукції, а з тим, що підприємство чекає на сприятливу кон'юнктуру на аграрному ринку для того щоб продати продукцію за найвищими цінами. Маючи власні елеватори, підприємство може зберігати достатньо тривалий час свою продукцію і чекати на сприятливу кон'юнктуру на аграрному ринку і продавати продукцію за сприятливими цінами. Відповідно підприємство потребує додаткових джерел фінансування за умови, що воно зберігає продукцію на власних елеваторах. Саме тому рух коштів в результаті фінансової діяльності перевищує рух коштів в результаті операційної діяльності.

На рисунку 2.3 відображено структуру надходжень грошових коштів підприємства за 2019-2022 роки.

Операційна діяльність / інвестиційна діяльність / Фінансова діяльність

Рисунок 2.3 – Структура надходжень грошових коштів ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, %

Джерело: систематизовано на основі звітів про рух грошових коштів підприємства

На рисунку 2.3 відображено структура надходжень грошових коштів підприємства. Можемо констатувати, що протягом 2019-2020 років найбільшу питому вагу мала операційна діяльність, проте вже у 2021 році надходження від фінансової діяльності перевищують надходження від операційної діяльності. Так, наприклад у 2019 році операційна діяльність складала 68,8%, а у 2022 році зменшилась до 47,7%. Натомість питома вага фінансової діяльності зросла з 31,14% до 52,27%.

На рисунку 2.4 представлена структура відтоку грошових коштів підприємства за 2019-2022 роки. В структурі відтоку грошових коштів також відбулися суттєві зміни. Протягом 2019-2021 та 2022 року найбільшу питому вагу займає саме фінансова діяльність, причому цей показник знаходиться в межах 50-61%. Натомість у 2020 році питома вага операційної діяльності навпаки складає 67%, а питома вага фінансової діяльності складає лише 33%. Графічне

відображення структури надходження відтоку грошових коштів відображає висновки, які ми отримали аналізуючи абсолютні показники руху грошових коштів на підприємстві.

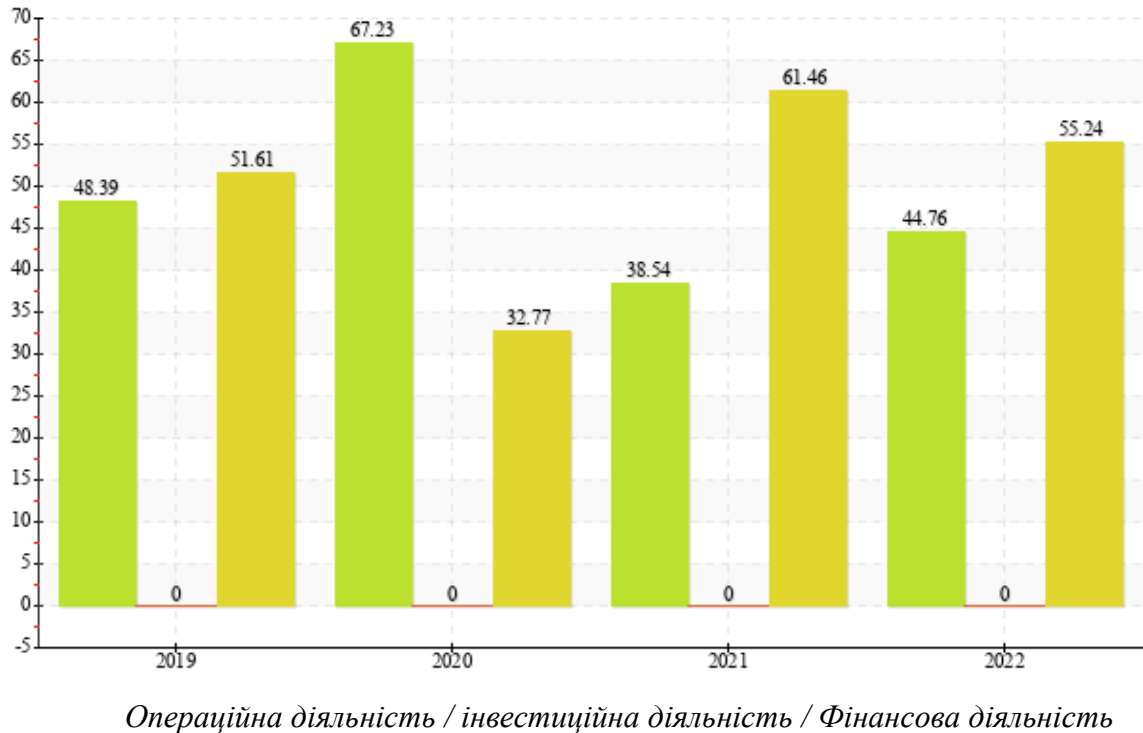

Рисунок 2.4 – Структура відтоку грошових коштів ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, %

Джерело: систематизовано на основі звітів про рух грошових коштів підприємства

Аналіз ефективності управління і прогнозування грошових потоків на підприємстві неможливий без оцінки відносних показників ефективності управління грошовими потоками. Так, у таблиці 2.5 представлені відносні показники достатності грошових потоків підприємства за 2019-2022 роки. Слід констатувати, що середня потреба в коштах для операційної діяльності станом на кінець 2022 року складає 855 000 грн на день і це є другий показник за весь період дослідження. Найбільша потреба спостерігається у 2021 році на рівні 1 174 000 грн. Надзвичайно низькою є забезпеченість грошовими коштами забезпеченість грошовими коштами. Якщо у 2019-2020 році забезпечення грошовими коштами

складає 10 днів, тобто за рахунок наявних грошових коштів підприємства може фінансувати свою діяльність протягом 10 днів, то у 2020 році цей показник вже менше одного дня, тобто кожного дня повинна відбуватися інкасація грошових коштів для того щоб підприємство мало можливість розраховуватись за своїми поточними і довгостроковими зобов'язаннями.

Таблиця 2.5 – Показники достатності грошових коштів ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,—	
	2018	2019	2020	2021	2021 / 2018	2021 / 2020
Середньоденна потреба в коштах для операційної діяльності, тис. грн.	709,2	681,74	1174,91	855,42	146,22	-319,49
Забезпеченість грошовими коштами, дні	-	10,49	0,35	0,86	-	0,51
Інтервал самофінансування, дні	-	127,81	66,77	64,03	-	-2,74

Джерело: систематизовано на основі звітів про рух грошових коштів підприємства

Інтервал самофінансування також значно скорочується. Якщо інтервал самофінансування у 2020 році становив 127 днів, то у 2021 і 2022 році зменшився до 66 і 64 днів відповідно.

Розглянемо також відносні показники ефективності управління грошовими потоками на підприємстві. Відносні показники представлені декількома коефіцієнтами. Так, перший показник достатності грошового потоку для поточної діяльності у 2020 році має від'ємне значення через те, що ми маємо від'ємний залишок по операційній діяльності. У 2019 році маємо найбільше значення коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів. Станом на кінець 2022 року коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів складає 0,09. Тобто кожна гривня грошового потоку генерує дев'ять копійок прибутку, так само і рентабельність відтоку грошових коштів.

Таблиця 2.6 – Показники ефективності управління грошовими коштами
ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +, –	
	2018	2019	2020	2021	2021 / 2018	2021 / 2020
Достатність грошового потоку від поточної діяльності для погашення зобов'язань	0,43	-0,26	0,12	0,05	-0,38	-0,07
Коефіцієнт ліквідності сукупного грошового потоку	1,03	0,96	1	1	-0,03	0
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку від поточної діяльності	1,46	0,87	1,19	1,07	-0,39	-0,12
Коефіцієнт ефективності сукупного грошового потоку	0,03	-0,04	0	0	-0,03	0
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	-	-0,45	0,02	0	-	-0,02
Коефіцієнт реінвестування	-	-0,14	-1,68	-0,38	-	1,3
Коефіцієнт рентабельності притоку грошових коштів	0,2	0,03	0,06	0,09	-0,11	0,03
Коефіцієнт рентабельності відтоку грошових коштів	0,2	0,02	0,06	0,09	-0,11	0,03
Коефіцієнт рентабельності грошового потоку від поточної діяльності	0,29	0,04	0,13	0,2	-0,09	0,07

Джерело: систематизовано на основі звітів про рух грошових коштів підприємства

Кожна гривня відтоку грошових потоків у 2021 році генерувало шість копійок прибутку, в 2019 році 20 копійок чистого прибутку від поточної діяльності. У 2019 році кожна гривня грошового потоку від поточної діяльності забезпечувала 29 копійок чистого прибутку, а станом на кінець 2022 року на кожні 100 грн а грошового потоку від поточної діяльності 20 гривень прибутку. В цілому слід констатувати, що підприємство доволі ефективно управляє грошовими потоками, проте, як свідчать дані таблиці 2.4 і проведені розрахунки, прогнозування грошових потоків не відповідає фактичному їх стану. З метою

удосконалення прогнозування грошових потоків, нами у третьому розділі буде розглянуто питання синхронізації грошових потоків підприємства.

2.3 Оцінка фінансового становища у системі прогнозування розвитку ТОВ «Вереск-Агро»

Фінансовий стан підприємства визначається не лише його поточними фінансовими показниками, але й його потенціалом для майбутнього зростання та розвитку. Оцінка фінансового становища у системі прогнозування розвитку є невід'ємною частиною стратегічного управління, що спрямована на визначення та реалізацію довгострокових цілей компанії.

Перед початком прогнозування розвитку, важливо провести глибокий аналіз поточного фінансового стану підприємства. Це включає в себе оцінку фінансових показників, таких як ліквідність, рентабельність, платоспроможність, стабільність та ефективність управління активами та зобов'язаннями. Аналіз цих показників допомагає зрозуміти сильні та слабкі сторони фінансової діяльності компанії, а також визначити області для покращення.

Після аналізу поточного стану, необхідно прогнозувати майбутні фінансові показники компанії. Це включає в себе прогнозування обсягів продажів, прибутку, потреб у капіталі, грошових потоків та інших ключових показників. Прогнозування дозволяє розробити стратегії та плани для досягнення цілей розвитку компанії та визначити необхідні ресурси для їх виконання.

При оцінці фінансового становища у системі прогнозування розвитку важливо враховувати як потенційні ризики, так і можливості. Ризики можуть включати зміни в економічному середовищі, конкурентні труднощі, непередбачувані події або зміни в законодавстві. З іншого боку, можливості можуть виявитися в нових ринкових можливостях, інноваціях, стратегічних партнерствах тощо. Оцінка ризиків допомагає підготувати компанію до можливих негативних наслідків, тоді як виявлення можливостей дозволяє визначити шляхи для зростання та розвитку.

Оцінка фінансового становища у системі прогнозування розвитку є ключовим інструментом стратегічного управління. Вона допомагає компанії визначити свої цілі та ресурси, необхідні для досягнення цих цілей. Крім того, вона дозволяє адаптувати стратегії до змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що дозволяє підприємствам бути більш конкурентоспроможними та ефективними на ринку. Оцінка фінансового стану у системі прогнозування розвитку є важливим етапом стратегічного управління, який дозволяє компаніям досягти своїх цілей та залишатися конкурентоспроможними на ринку. Застосування цих стратегій дозволяє підприємствам ефективно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Оцінку фінансового стану почнемо з показників прибутковості, які наведені у таблиці 2.7. Констатуємо що всі вони мають позитивне значення, тобто підприємства є прибутковим за весь період дослідження. Для приклад, рентабельність продажу за чистим прибутком станом на кінець 2022 року складає 24,6%, тобто на кожні 100 грн чистого доходу від реалізації продукції підприємства отримує 24,6 грн чистого прибутку, що є доволі високим показником. В принципі, якщо дивитися на показники 2019 року, то у 2019 році показники прибутковості відповідають теоретично рекомендованим значенням. І саме рівень прибутковості 2019 року здатен забезпечити розширене відтворення для сільськогосподарського підприємства. Вважається, що саме 35% рентабельність забезпечує сталий розвиток для підприємств аграрного сектору економіки і спаме вона закладена у розрахунок нормативної грошової оцінки земельних ділянок.

Надалі розглянемо показники, що характеризують ліквідність балансу. Вони згруповані у таблиці 2.8

Таблиця 2.7 – Показники прибутковості ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Рентабельність (пасивів) активів (чистий прибуток в чисельнику), %	-	2,29	16,56	16,37	-	-0,19
Рентабельність (пасивів) активів (ЕВІТ в чисельнику), %	-	2,61	16,93	16,8	-	-0,13
Рентабельність (пасивів) активів (ЕВІТДА в чисельнику), %	-	4,25	18,63	18,6	-	-0,03
Рентабельність власного капіталу, %	-	3	28,05	36,67	-	8,62
Рентабельність виробничих фондів, %	-	3,44	26,28	23,67	-	-2,61
Рентабельність продажів за валовим прибутком (валова маржа), %	41,86	24,03	33,28	39,23	-2,63	5,95
Рентабельність продажів за операційним прибутком (операційна маржа), %	32,86	5,42	16,61	20,71	-12,15	4,1
Рентабельність продажів за чистим прибутком (чиста маржа), %	35,05	4,13	15,83	24,64	-10,41	8,81
Операційна рентабельність витрат, %	48,48	5,63	19,36	25,56	-22,92	6,2
Коефіцієнт реінвестування, %	-	100	-241,54	83,78	-	325,32
Коефіцієнт стійкості економічного зростання, %	-	2,96	-102,45	26,63	-	129,08
Період окупності активів	-	43,72	6,04	6,11	-	0,07
Період окупності власного капіталу	-	33,28	3,57	2,73	-	-0,84

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан і фінансові результати

За результатами проведених розрахунків і групувань можна констатувати, що ліквідність балансу не можна вважати гарантованою, оскільки короткострокова дебіторська заборгованість (А2) протягом 2020-2022 року не покриває короткострокові кредити банків інші та інші поточні зобов'язання. Така

сама тенденція спостерігається і по інших співвідношеннях. Таким чином можемо констатувати, що ліквідність балансу не є гарантованою як у короткостроковому, так і довгостроковому періодах.

Таблиця 2.8 – Показники ліквідності балансу ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
A1 (грошові кошти і поточні фінансові інвестиції)	14 044	257	562	902	-13 142	340
A2 (короткострокова дебіторська заборгованість)	55 250	104 713	51 374	56 715	1 465	5 341
A3 (запаси, поточні біологічні активи, інші оборотні активи, витрати майбутніх періодів)	182 875	214 579	152 065	239 002	56 127	86 937
A4 (необоротні активи)	105 725	105 316	136 271	153 312	47 587	17 041
П1 (поточна кредиторська заборгованість)	8 675	30 615	37 223	59 570	50 895	22 347
П2 (короткострокові кредити банків, доходи майбутніх періодів, інші поточні зобов'язання)	52 073	50 088	135 562	137 188	85 115	1 626
П3 (довгострокові зобов'язання і забезпечення)	3 791	41 770	18 120	49 817	46 026	31 697
П4 (власний капітал та інше)	293 441	302 392	149 367	203 626	-89 815	54 259
A1-П1	5 369	-30 358	-36 661	-58 668	-64 037	-22 007
A2-П2	3 177	54 625	-84 188	-80 473	-83 650	3 715
A3-П3	179 084	172 809	133 945	189 185	10 101	55 240
A4-П4	-187 716	-197 076	-13 096	-50 314	137 402	-37 218
$\Delta AП1 = A1-П1$	5 369	-30 358	-36 661	-58 668	-64 037	-22 007
$\Delta AП2=A2-П2 + \Delta AП1$	8 546	24 267	-120 849	-139 141	-147 687	-18 292
$\Delta AП3=A3-П3 + \Delta AП2$	187 630	197 076	13 096	50 044	-137 586	36 948
$\Delta AП4=A4-П4 + \Delta AП3$	-86	0	0	-270	-184	-270

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан

У таблиці 2.9 представлено часткові показники ліквідності ТОВ «Вереск-Агро».

Таблиця 2.9 – Показників ліквідності ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття)	4,16	3,96	1,18	1,51	-2,65	0,33
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,48	1,59	0,42	0,38	-1,1	-0,04
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,23	0,001	0,001	0,001	-0,23	0
Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості	16,86	4,5	7,92	2,69	-14,17	-5,23

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан

Відносно часткових показників ліквідності констатуємо негативну тенденцію за 2019-2022 роки. Найгірше справа з показником абсолютної ліквідності, який станом на кінець 2022 року дорівнює 0,001. Показники поточної та швидкої ліквідності протягом 2019-2021 років відповідали теоретично рекомендованим значенням проте в 2022 році вийшли за рамку теоретично рекомендованих значень. З частковими показниками ліквідності тісно пов'язані показники розрахункової платоспроможності. В таблиці 2.10 представлені показники платоспроможності підприємства.

У динаміці показників платоспроможності ми маємо ту ж саму тенденцію, що і у показниках ліквідності. Проте, наприклад, загальний ступінь платоспроможності навпаки збільшився з двох місяців і 15 днів у 2019 році до 11 місяців у 2022 році. Коефіцієнт заборгованості за позиками та кредитами банків різниця по роках, оскільки у 2020 та 2022 році на підприємство припадала найбільше кредитне навантаження.

Надалі слід розглянути показники стійкості фінансового стану та фінансової стійкості.

Таблиця 2.10 – Показники платоспроможності ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Загальний ступінь платоспроможності, міс.	2,53	6,78	5,72	11,27	8,74	5,55
Коефіцієнт заборгованості за позиками та кредитами банків, міс.	0,14	2,31	0,54	2,24	2,1	1,7
Коефіцієнт заборгованості за кредиторською заборгованістю, міс.	0,13	1,29	0,19	0,96	0,83	0,77
Коефіцієнт покриття відсотків	128,93	8,03	46,06	39,68	-89,25	-6,38

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан

Показники фінансової стійкості відображають тенденції, окреслені нами при розгляді динаміки джерел фінансування підприємства за 2019-2022 роки. Зменшується питома вага власного капіталу, збільшується питома вага поточних та довгострокових зобов'язань – все це негативно сказалося на показниках фінансової стійкості. Так, коефіцієнт фінансової залежності збільшився з 1,22 до 2. Коефіцієнт маневреності власного капіталу навпаки зменшився з 0,64 до 0,25 станом на кінець 2022 року. Показник фінансової стійкості або ж покриття інвестицій також є найгіршим за весь період дослідження і становить 0,56 станом на кінець 2022 року. Проте є показники, які мають і протилежну тенденцію.

Надалі розрахуємо узагальнюючий показник стійкості фінансового стану, який характеризує джерела фінансування для покриття запасів. За результатами проведених досліджень констатуємо абсолютну стійкість фінансового стану підприємства у 2019 та 2020 роках, оскільки власних обігових коштів було достатньо для фінансування запасів. Натомість, різке збільшення суми запасів у 2022 році до 222 мільйонів гривень призвело до кризової стійкості фінансового стану підприємства

Таблиця 2.11 – Показники фінансової стійкості ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Власні обігові кошти, тис. грн.	187 716	197 076	13 096	50 314	-137402	37 218
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,74	0,62	0,06	0,17	-0,57	0,11
Маневреність власних оборотних коштів	0,07	0	0,04	0,02	-0,05	-0,02
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами запасів	1,16	1,03	0,1	0,23	-0,93	0,13
Коефіцієнт фінансової автономії	0,82	0,71	0,44	0,45	-0,37	0,01
Коефіцієнт фінансової залежності	1,22	1,41	2,28	2,21	0,99	-0,07
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,22	0,41	1,28	1,21	0,99	-0,07
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,64	0,65	0,09	0,25	-0,39	0,16
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,94	0,66	0,91	0,8	-0,14	-0,11
Коефіцієнт фінансової стійкості (покриття інвестицій)	0,83	0,81	0,49	0,56	-0,27	0,07
Коефіцієнт мобільності активів	2,39	3,03	1,5	1,94	-0,45	0,44

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан

Аналогічна ситуація спостерігається і у 2021 році, коли недостатньо власних обігових коштів та довгострокових джерел фінансування для формування запасів. Зрозуміло, що з цією метою використовуються короткострокові джерела фінансування, що призводить до вимивання обігових коштів підприємства. Зрозуміло, що аналіз був би більш якісним при наявності складу та структури запасів підприємства, оскільки не всі вони потребують додаткового фінансового покриття.

У таблиці 2.12 представлена динаміка узагальнюючого показника стійкості фінансового стану підприємства

Таблиця 2.12 – Узагальнюючий показник стійкості фінансового стану ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки, тис.грн

Показники	Рік				Абсолютний приріст (відхилення), +,–	
	2019	2020	2021	2022	2022 / 2019	2022 / 2021
Власний капітал та резерви	293 441	302 392	149 367	203 626	-89 815	54 259
Необоротні активи	105 725	105 316	136 271	153 312	47 587	17 041
Власні обігові кошти	187 716	197 076	13 096	50 314	-137 402	37 218
Довгострокові зобов'язання	3 791	41 770	18 120	49 817	46 026	31 697
Наявність власних обігових коштів та довгострокових джерел для фінансування запасів	191 507	238 846	31 216	100 131	-91 376	68 915
Короткострокові зобов'язання	60 662	80 703	172 785	196 758	136 096	23 973
Наявність власних обігових коштів, короткострокових та довгострокових джерел для фінансування запасів	252 169	319 549	204 001	296 889	44 720	92 888
Загальна сума запасів	162 437	191 327	131 567	222 582	60 145	91 015
Надлишок (+), недостача власних обігових коштів для формування запасів	25 279	5 749	-118471	-172268	-197 547	-53 797
Надлишок (+), недостача власних обігових коштів та довгострокових джерел для формування запасів	29 070	47 519	-100351	-122451	-151 521	-22 100
Надлишок (+), недостача власних обігових коштів та короткострокових і довгострокових джерел для формування запасів	89 732	128 222	72 434	74 307	-15 425	1 873

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан

Відносно показників ділової активності слід відмітити, що всі вона мають різнопланову спрямованість. Коефіцієнт оборотних активів спочатку збільшився у 2020 році до 1,53 а потім поступово скорочується до 0,7. відповідно період обороту збільшився з 235 днів до 343 днів у 2022 році. Коефіцієнт оборотності активів також має найвище значення у 2021 році.

В цілому можна констатувати, що за рахунок високого рівня чистого доходу від реалізації товарів робіт і послуг показники ділової активності є найкращими у 2021 році.

Таблиця 2.13 – Показники ділової активності ТОВ «Вереск-Агро» за 2020-2022 роки

Показники	Рік			Абсолютний приріст (відхилення), +,-		
	2020	2021	2022	2021 / 2020	2022 / 2021	2022 / 2020
Оборотність власного капіталу, обороти	0,73	1,77	1,49	1,04	-0,28	0,76
Оборотність активів, коефіцієнт трансформації, обороти	0,55	1,05	0,66	0,5	-0,39	0,11
Фондовіддача, обороти	2,6	5,03	2,73	2,43	-2,3	0,13
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, обороти	0,76	1,53	1,05	0,77	-0,48	0,29
Період одного обороту оборотних активів, днів	474,7	235,5	343,29	-239,2	107,79	-131,41
Коефіцієнт оборотності запасів, обороти	0,93	1,65	0,9	0,72	-0,75	-0,03
Період одного обороту запасів, днів	386,66	217,67	399,4	-168,99	181,73	12,74
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, обороти	2,71	5,13	4,86	2,42	-0,27	2,15
Період погашення дебіторської заборгованості, днів	132,82	70,21	74,08	-62,61	3,87	-58,74
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, обороти	12,4	17,94	11,57	5,54	-6,37	-0,83
Період погашення кредиторської заборгованості, днів	29,03	20,07	31,13	-8,96	11,06	2,1
Період виробничого циклу, днів	386,66	217,67	399,4	-168,99	181,73	12,74
Період операційного циклу, днів	519,48	287,88	473,48	-231,6	185,6	-46
Період фінансового циклу, днів	490,45	267,81	442,35	-222,64	174,54	-48,1

Джерело: систематизовано на основі звітів про фінансовий стан

Фінансове становище є серцем будь-якого підприємства, від якого залежить його можливість досягти успішного розвитку та стабільності в майбутньому. У світі, де бізнес-середовище постійно змінюється, оцінка фінансового становища стає критично важливою для ефективного прогнозування розвитку підприємства.

Дослідження та аналіз цього аспекту є необхідними для успішного ведення бізнесу та прийняття виважених стратегічних рішень.

Оцінка фінансового становища є ключовим етапом у процесі прогнозування розвитку підприємства. Вона дозволяє з'ясувати наявність ресурсів для майбутнього розвитку, виявити потенційні ризики та можливості, а також зрозуміти, які кроки потрібно зробити для досягнення стратегічних цілей. Оцінка фінансового становища допомагає визначити, наскільки стійким та життєздатним є підприємство в умовах змінного бізнес-середовища.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ У ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВ «ВЕРЕСК-АГРО»

3.1 Прогнозування оптимального залишку грошових коштів на підприємстві

У умовах невизначеності та змінливого ринкового середовища, однією з ключових умов безперебійного функціонування підприємства є належний рівень грошових ресурсів. Цей рівень залежить від різних факторів, таких як потреба у готівці, процентні ставки на поточні фінансові інструменти, вартість конвертації валют, можливості передбачення потреб у грошових коштах та інші.

У практиці та теорії управління грошовими потоками застосовуються методи математичного моделювання. Вони допомагають оптимізувати обсяг і структуру грошових потоків, відповідно до принципів об'єктивності, комплексності та розгалуженості розрахунків. Фінансове моделювання грошових потоків підприємства дозволяє ефективно аналізувати складні ситуації, пов'язані з ухваленням стратегічних рішень, та служить інструментом фінансового прогнозування.

Це особливо важливо, коли доступність зовнішнього фінансування скорочується, а ризики втрати ліквідності через великі обсяги дебіторської і кредиторської заборгованості збільшуються. Фінансове моделювання в управлінні грошовими потоками дозволяє прогнозувати грошові потоки операційної діяльності, відображати джерела надходження та витрачання грошових коштів, забезпечує послідовну аналітичну роботу, що створює сприятливі умови для оперативного управління та прийняття обґрунтованих рішень в непередбачуваних ситуаціях.

Необхідно відмітити, що модель формування оптимального залишку грошових коштів при управлінні грошовими потоками є унікальною для кожного

підприємства, оскільки вона враховує специфіку його діяльності, юридичну форму господарювання та умови зовнішнього та внутрішнього середовища.

Тим не менше, у теорії та практиці фінансового управління були розроблені моделі оптимізації залишків коштів, які дозволяють покращити фінансовий стан підприємства. Однією з таких моделей є модель У. Баумоля, яка була розроблена у 1952 році та широко використовується у практиці.

Ця модель передбачає, що підприємство розпочинає свою діяльність з максимальним рівнем грошових коштів, який відповідає його потребам, а потім постійно витрачає їх протягом певного періоду. Всі отримані кошти від реалізації продукції або послуг вкладаються в короткострокові високоліквідні фінансові інструменти. Після того, як рівень грошових коштів досягає нуля або досягає певного безпечного рівня, підприємство продає частину фінансових інструментів на ринку, щоб поповнити свій резерв готівки до початкового рівня. Таким чином, динаміка залишку грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства може бути відображена на графіку (рис. 3.1).

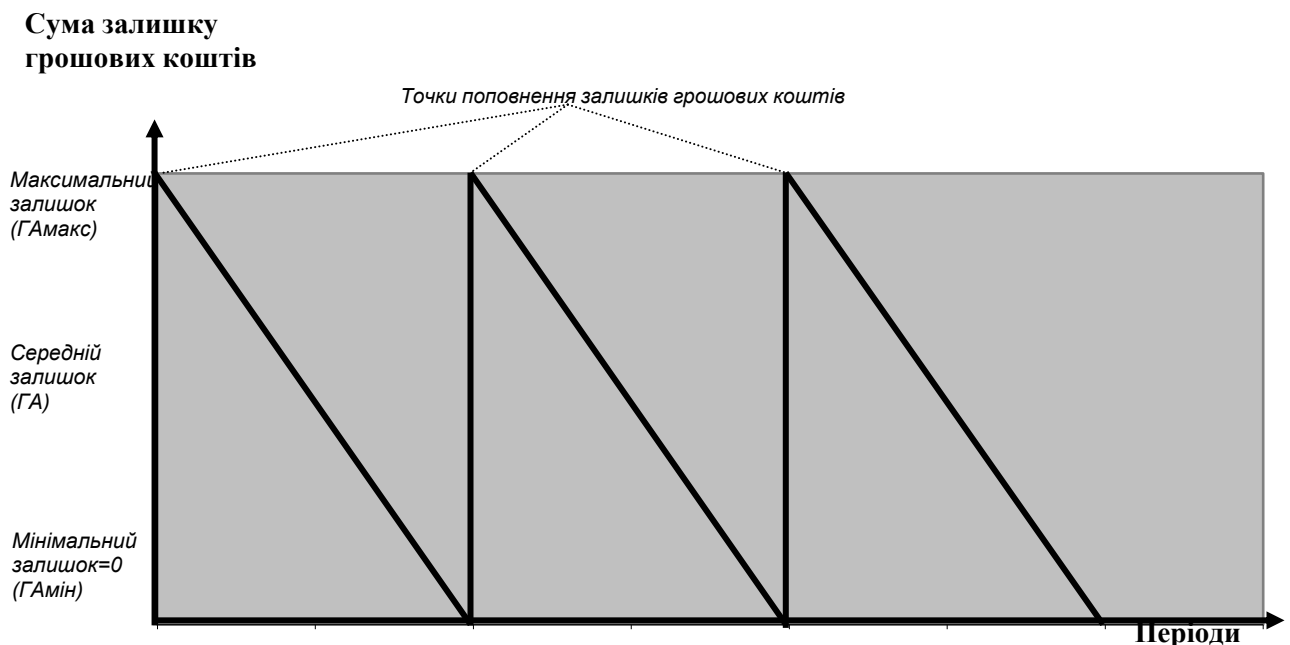

Рисунок 3.1 – Графічне відображення формування залишку грошових коштів за моделлю У.Баумоля

Джерело: за матеріалами [43]

Модель У. Баумоля дозволяє встановити оптимальну частоту поповнення та визначити оптимальний розмір грошових коштів, мінімізуючи трансакційні витрати.

Хоча модель У. Баумоля є простою та зрозумілою для застосування, вона використовується переважно для опису макроекономічних процесів або для попереднього аналізу. Проте, для визначення оптимального рівня грошових коштів на конкретному підприємстві ця модель має свої обмеження: вона не працює в умовах невизначеності, не дозволяє проведення платежів у різних обсягах, не враховує циклічності, сезонності та специфіки виробництва.

У контексті невизначеності ключових аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства застосовується модель М. Міллера і Д. Орра, розроблена у 1966 році. Ця модель базується на тому, що грошові потоки змінюються випадковим чином кожен день.

Рівень втрат при
поповненні
залишку
грошових коштів

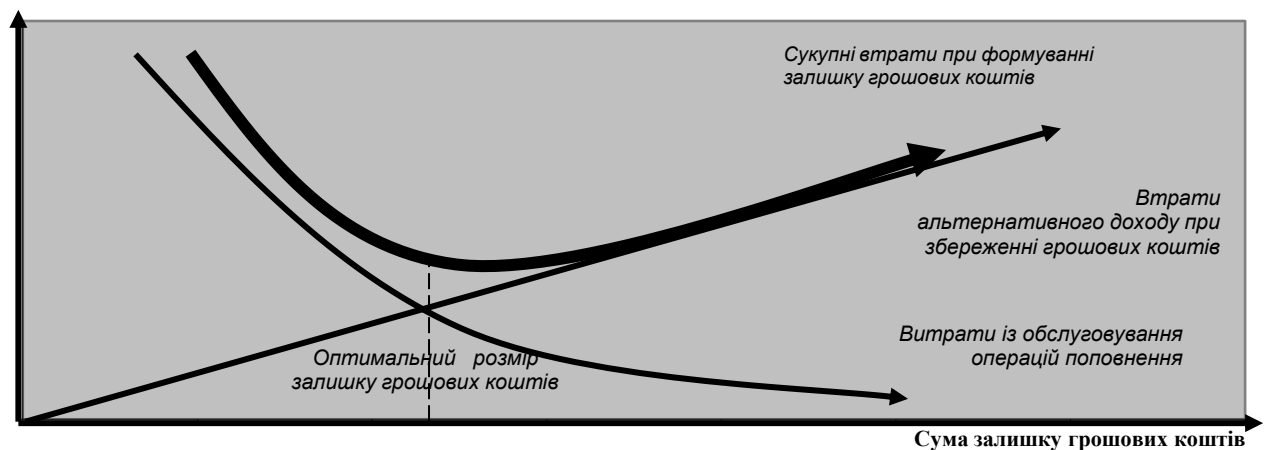

Рисунок 3.2 – Графічна модель формування оптимального розміру залишку грошових коштів за У.Баумолем

Джерело: за матеріалами [43]

Основні припущення, які використовуються для опису цієї моделі, включають наступне:

Сальдо щоденного грошового потоку є хаотичним і неможливо точно прогнозувати його зміни.

Модель Міллера-Орра передбачає оптимізацію залишку грошових коштів та їх еквівалентів шляхом розділення на дві частини: наявні грошові засоби та високоліквідні фінансові інструменти.

Трансформація активів відбувається миттєво, а витрати на конвертування залишаються постійними і не залежать від обороту підприємства.

На рисунку 3.3 наведено графічне зображення моделі М. Міллера і Д. Орра, за допомогою якого визначаються верхня та нижня межі коливань залишку грошових коштів, а також цільовий (оптимальний) залишок грошових коштів.

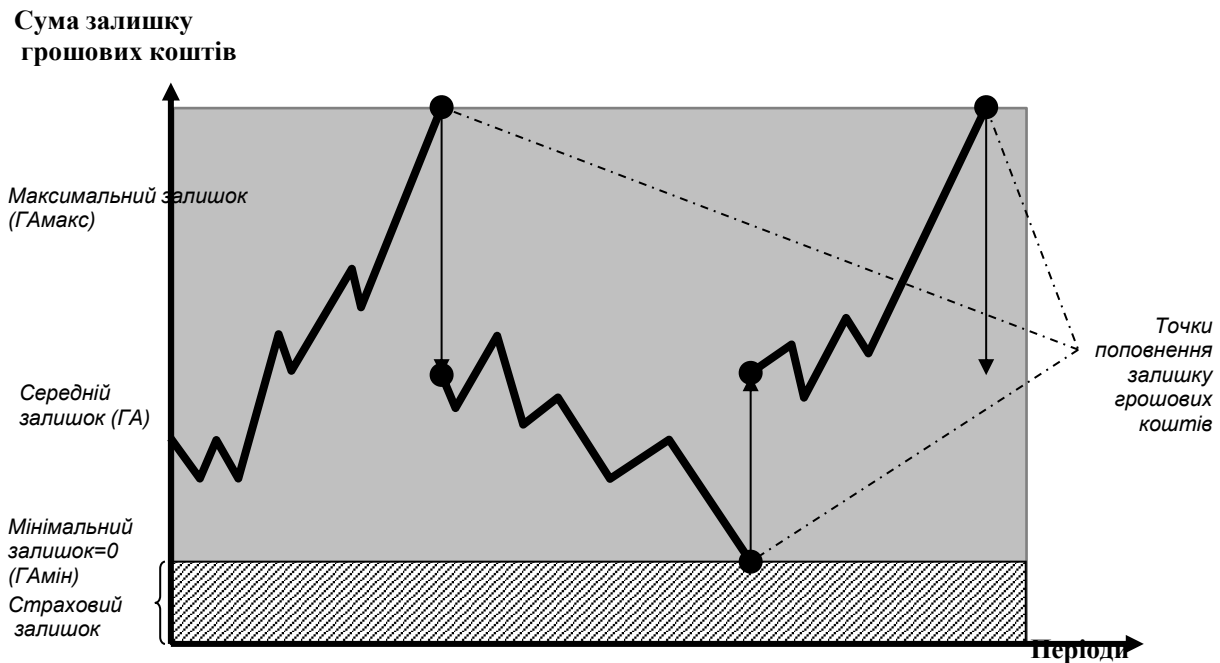

Рисунок 3.3 – Графічне відображення формування оптимального залишку грошових коштів за моделлю Міллера-Орра

Джерело: за матеріалами [43]

При використанні моделі Міллера-Орра важливо враховувати наступне. По-перше, цільовий залишок грошових коштів на розрахунковому рахунку підприємства не обов'язково є середньою між верхньою та нижньою межами; по-друге, його величина частіше наближається до нижньої межі, ніж до верхньої. М.

Міллер і Д. Орр рекомендують встановлювати цільовий залишок на рівні третини верхньої межі, що мінімізує загальні витрати на трансакції. Нижня межа також може бути позитивною, якщо підприємство прагне зберегти додатковий резерв або якщо його керівництво вважає за краще мати страховий запас грошових коштів.

Використання описаної моделі демонструє переваги порівняно з чисто інтуїтивним управлінням грошовими коштами. Однак, якщо у підприємства є кілька альтернативних способів вкладення вільних грошових коштів, а не лише один, наприклад, покупка державних цінних паперів, то ефективність моделі може бути обмеженою.

Модель може бути розширена за умови сезонних змін у виручці від реалізації продукції. У такому випадку грошові потоки не будуть відповідати нормальному розподілу, але будуть враховувати ймовірність змін в залишку коштів в залежності від активності або спаду діяльності компанії.

Одним із найсуттєвіших недоліків моделі Міллера-Орра є відсутність урахування очікуваних надходжень та витрат грошових коштів у найближчому майбутньому під час прийняття рішень. Цей недолік може бути вирішений за допомогою модифікованої моделі, запропонованої Стоуном. У його моделі верхні та нижні межі розглядаються як граничні значення очікуваних грошових залишків у майбутньому. Використання цієї моделі дозволяє встановлювати внутрішні контрольні ліміти, враховуючи доступність позикових джерел та своєчасність розрахунків. Особливість моделі В. Стоуна полягає в можливості урахування майбутніх надходжень коштів у динаміці та оптимізації процесу прийняття рішень з мінімізацією операцій конвертування фінансових інструментів.

Наші обчислення з використанням моделі В. Стоуна показують, що оптимальний щоденний залишок грошових коштів має становити 334975 гривень. З урахуванням того, що середній термін погашення дебіторської заборгованості не перевищує 47 днів, оптимальний залишок грошових коштів для операцій не повинен перевищувати 317114 гривень.

Оскільки середній залишок грошових коштів на підприємстві становить більше 3845311 гривень, ТОВ «Вереск-Агро» може інвестувати додаткові 3351 тисячу гривень у короткострокові фінансові інвестиції. Це може принести додатковий дохід від фінансової діяльності у розмірі більше 330 тисяч гривень і компенсувати негативне сальдо з руху грошових коштів від фінансової діяльності.

Крім того, порівняльний аналіз різних моделей дає підстави для висновків та рекомендацій для ТОВ «Вереск-Агро». Автори моделей базуються на специфічних припущеннях: використання двох видів активів, постійні витрати на угоди з фінансовими інструментами та незмінність витрат на трансакції. Обидва підходи також використовують однаковий метод формування сукупних витрат, включаючи витрати на зберігання та угоди.

Перевагою моделей М. Міллера і Д. Орра та В. Стоуна є їх здатність враховувати невизначеність у прогнозуванні притоків і відтоків коштів. М. Міллер і Д. Опп, так само як і У. Баумоль, стверджують, що оптимальний рівень грошових коштів у підприємства залежить від альтернативних витрат на зберігання коштів і витрат на трансакції з угодами купівлі-продажу фінансових інструментів. Проте, на відміну від моделі У. Баумоля, модель Міллера-Оппа передбачає стохастичний характер грошових потоків, що буде підтверджено в розділі 3.2 дипломної роботи.

У моделях М. Міллера і Д. Орра, В. Стоуна існує мінімальний рівень грошових резервів, який підприємство прагне зберігати. Фактично, ТОВ «Вереск-Агро» дотримується умов договору з банком щодо розрахунково-касового обслуговування, що обумовлює зобов'язання підприємства не знижувати суму коштів на розрахунковому рахунку нижче певного рівня. При цьому рівень грошових резервів змінюється випадковим чином, оскільки величини грошових потоків неможливо передбачити на основі попередніх значень.

3.2 Прогнозування синхронізації грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»

Теоретичні дослідження та практичні розрахунки підтверджують потребу у формуванні комплексної стратегії управління грошовими потоками підприємства. Однак, оскільки ми не можемо охопити всю комплексну стратегію в рамках даної роботи, розглянемо лише кілька її ключових аспектів. Важливо також зазначити, що питання оптимального залишку грошових коштів також є частиною стратегії управління, і воно вже було розглянуте в попередньому розділі.

Першою передумовою визначення складових стратегії розвитку є аналіз щомісячного руху грошових коштів на основі аналітичних даних підприємства. На рис. 3.4-3.6 представлені вхідні та вихідні грошові потоки підприємства за місяць, а також відповідне сальдо на кінець кожного місяця.

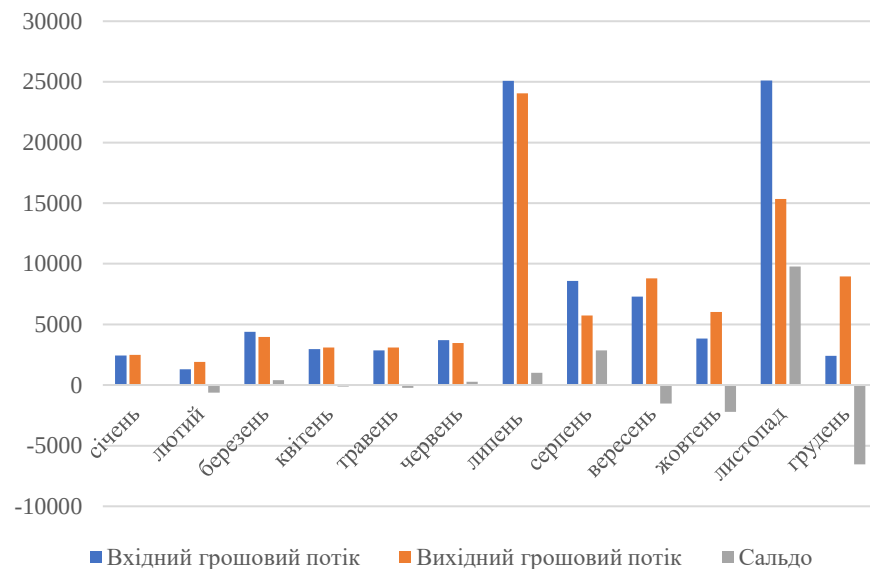

Рисунок 3.4 – Графічне відображення щомісячного руху грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2022 рік

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Специфіка роботи з сировиною говорить про високу варіативність грошових потоків підприємства.

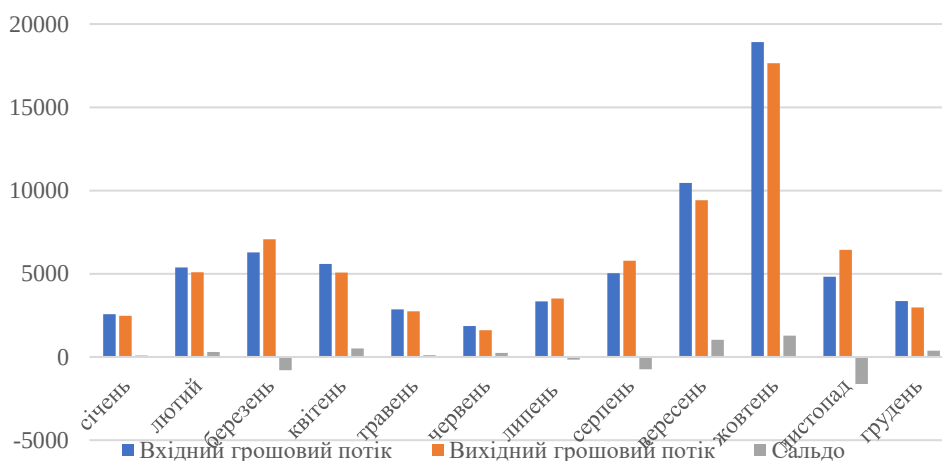

Рисунок 3.5– Графічне відображення щомісячного руху грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2021 рік

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

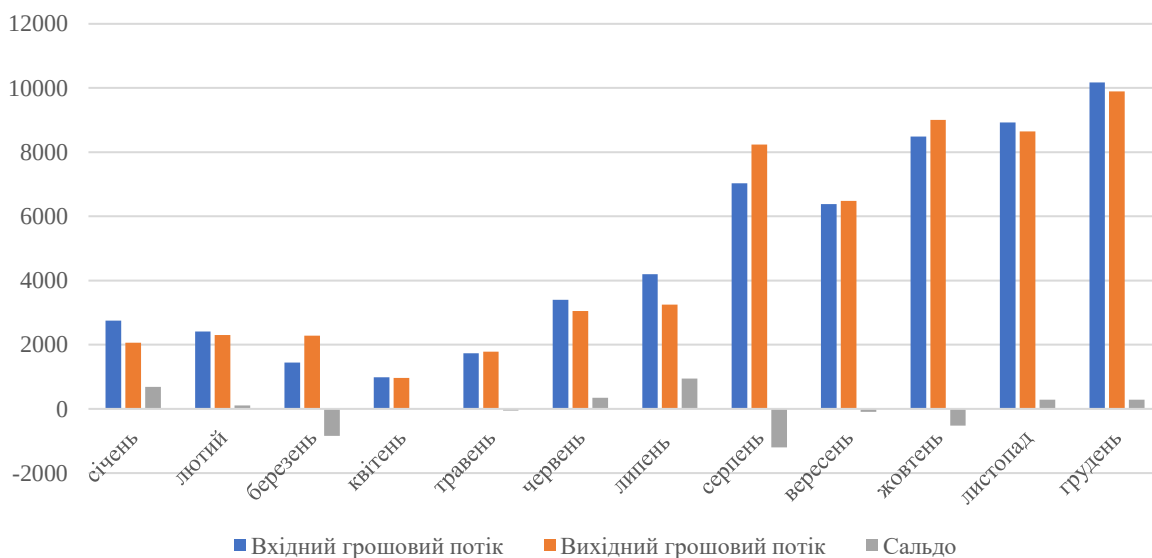

Рисунок 3.6 – Графічне відображення грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 202 рік

Джерело: побудовано на основі даних підприємства

Ми провели аналіз коливань грошових потоків підприємства протягом 2019-2021 років.

Таблиця 3.1 – Варіативність грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» за 2020 – 2022 рр.

Показники	Дисперсія	Коефіцієнт варіації, %
2020 рік		
Вхідний грошовий потік	4013	65
Вихідний грошовий потік	6314	61
2021 рік		
Вхідний грошовий потік	5973	68
Вихідний грошовий потік	6405	71
2022 рік		
Вхідний грошовий потік	10963	113
Вихідний грошовий потік	8891	88

Джерело: власні розрахунки

Всі показники, які перевищують 50%, свідчать про значну коливальність і відповідно ризиковану природу господарської діяльності. Таким чином, ми вважаємо, що ще одним шляхом розвитку управління грошовими потоками є розподіл їх у часі. На рис. 3.7 наведено прогностні розрахунки коливань грошових потоків протягом 2023-2025 років.

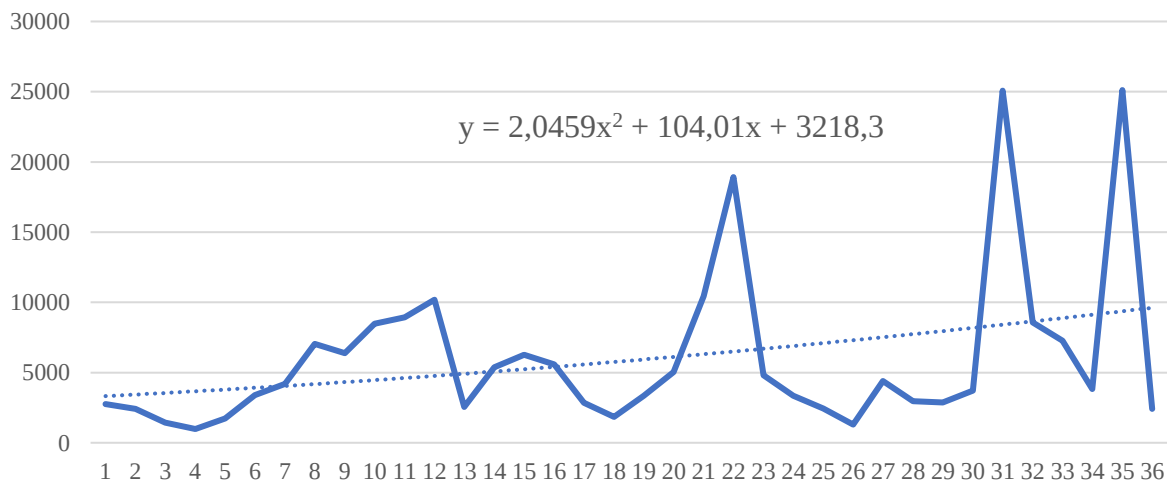

Рисунок 3.7 – Моделювання грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» на 2023-2025 роки у місячному вимірі

Джерело: власні розрахунки

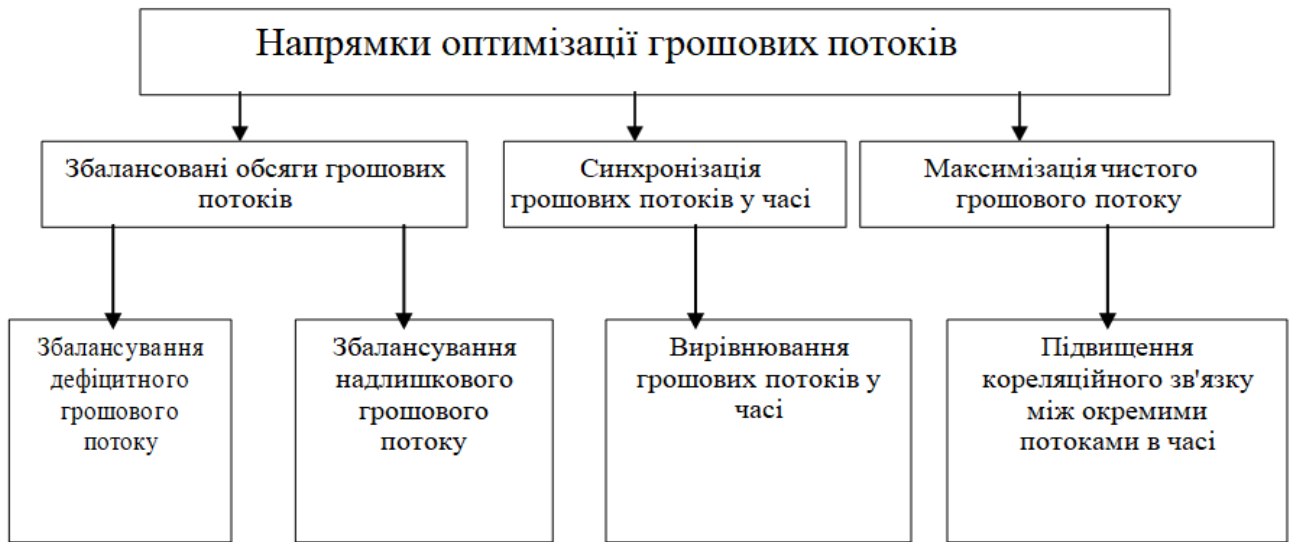

Рисунок 3.8 - Основні напрямки оптимізації грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро»

Джерело: запропоновано автором

Отже, якщо взяти за основу період 2019-2021 років і порівняти його з прогнозними розрахунками, можна прийти до висновку, що варіативність грошових потоків в місячному аспекті буде лише зростати з часом. Тому стратегія управління грошовими потоками підприємства повинна включати збалансування обсягів грошових потоків, їх синхронізацію у часі та максимізацію чистого грошового потоку. Основні аспекти цієї стратегії представлені на рис. 3.8.

Важливість ефективного керування грошовими потоками підприємства можна визначити наступними ключовими аспектами:

1. Грошові потоки відіграють важливу роль у всіх аспектах господарської діяльності підприємства. Вони можуть бути розглянуті як система "фінансового кровообігу" підприємства. Якщо грошові потоки ефективно організовані, це є ключовим показником фінансового здоров'я підприємства і передумовою досягнення високих результатів у господарській діяльності.

2. Ефективне керування грошовими потоками забезпечує фінансову стійкість підприємства у процесі його стратегічного розвитку. Швидкість цього розвитку і фінансова стійкість підприємства визначаються ступенем синхронізації різних видів грошових потоків за обсягами та в часі. Високий рівень

такої синхронізації сприяє значному прискоренню досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства.

3. Раціональне формування грошових потоків сприяє підвищенню стабільності операційного процесу підприємства. Будь-яке порушення у виконанні платежів негативно впливає на утворення запасів сировини і матеріалів, рівень продуктивності праці, реалізацію готової продукції тощо.

4. Ефективне керування грошовими потоками дозволяє зменшити потребу підприємства в зовнішньому капіталі. Активне управління грошовими потоками дозволяє більш раціонально використовувати власні фінансові ресурси, знижувати залежність від залученого кредитного капіталу. Це особливо важливо для підприємств на ранніх етапах їх життєвого циклу, які мають обмежений доступ до зовнішніх джерел фінансування.

5. Ефективне управління грошовими потоками є ключовим фактором для прискорення обороту капіталу у підприємства. Це досягається за допомогою скорочення тривалості виробничого і фінансового циклів, оптимізації управління грошовими потоками та зниження потреби в капіталі, який обслуговує господарську діяльність підприємства. Шляхом прискорення обороту капіталу через ефективне управління грошовими потоками, підприємство забезпечує зростання прибутку з часом.

6. Ефективне управління грошовими потоками допомагає зменшити ризик неплатоспроможності підприємства. Навіть успішні підприємства можуть стати неплатоспроможними через незбалансованість різних видів грошових потоків у часі. Синхронізація надходжень та виплат грошових коштів, досягнута шляхом управління грошовими потоками, допомагає уникнути такого ризику.

Активне управління грошовими потоками дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток, що не прямо пов'язаний з його грошовими активами. Це включає ефективне використання тимчасово вільних грошових коштів та накопичення інвестиційних ресурсів у процесі фінансових інвестицій.

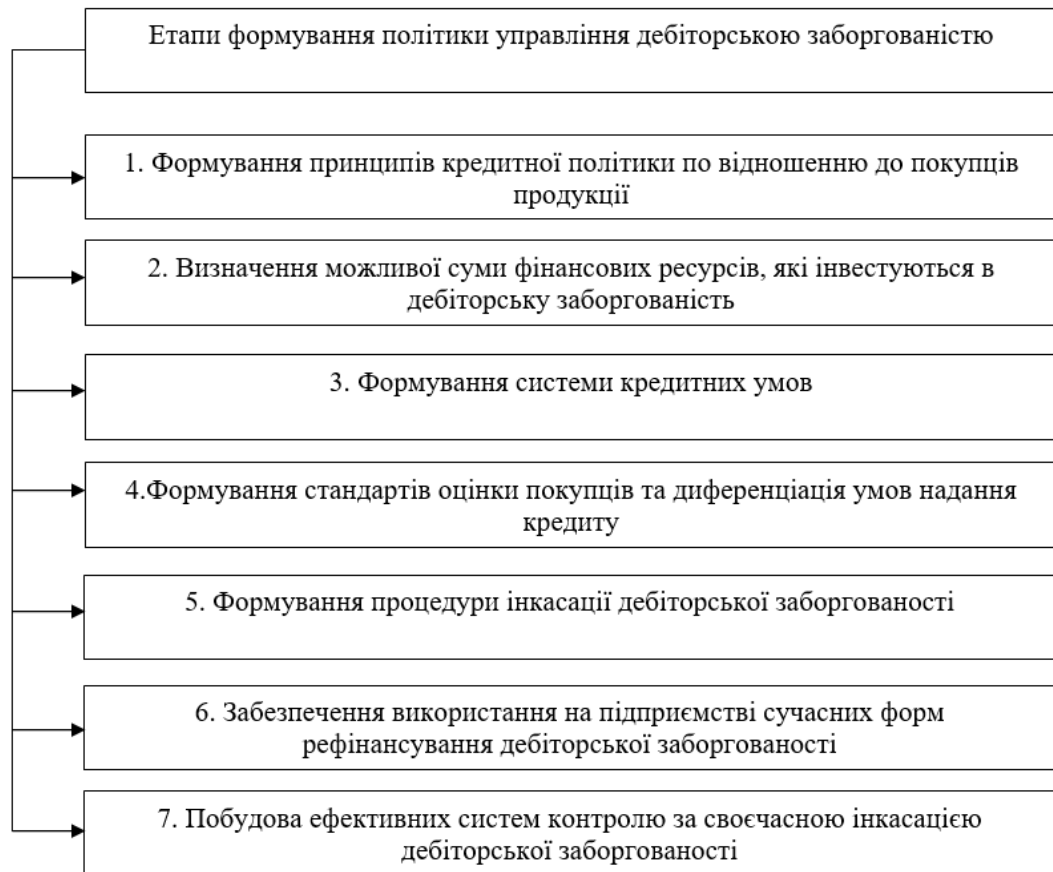

Рисунок 3.9 – Основні етапи формування політики управління дебіторською заборгованістю ТОВ «Вереск-Агро»

Джерело: запропоновано автором

Оскільки підприємство має значний обсяг дебіторської заборгованості станом на кінець 2022 року, одним із перспективних напрямків у загальній стратегії управління грошовими потоками є розробка політики управління дебіторською заборгованістю. Основні аспекти цієї політики представлені на рис. 3.9.

Розробка та впровадження відповідної стратегії управління дебіторською заборгованістю, згідно з нашими прогностичними розрахунками, можуть значно зменшити рівень заборгованості перед кредиторами у ТОВ «Вереск-Агро» протягом 2023-2025 років. Це також допоможе забезпечити вирівнювання надходження коштів і максимізувати чистий грошовий потік, що відповідно підвищить рентабельність виробництва.

ВИСНОВКИ

У сучасних умовах здатність до адаптації є ключовим аспектом для сталого росту. Це дозволяє економічній системі протягом тривалого часу підтримувати активний розвиток. Одним із засобів, що допомагає у цьому, є фінансове прогнозування. Воно дає можливість отримати інформацію про очікувані зміни у фінансових тенденціях, оцінити можливі обсяги фінансових ресурсів, визначити майбутні фінансові ризики та передбачити інші аспекти економічних процесів.

Фінансове прогнозування може розглядатись як певний процес, що проходить декілька етапів. Послідовне та максимально ефективне виконання кожного з наведених етапів є необхідною умовою для отримання найвищого рівня точності прогнозних показників, а також можливості удосконалення механізмів фінансового прогнозування в майбутньому.

Дослідження питання фінансового прогнозування розвитку підприємства здійснювалось на базі товариство з обмеженою відповідальністю «Вереск-Агро», яке на сьогоднішній день підприємства володіє земельним фондом на території Сумської області у Білопільському та Путивльському районах.

За результатами проведених розрахунків констатуємо, що валюта балансу ТОВ «Вереск-Агро» за 2019-2022 роки збільшилась з 357 до 450 млн. грн і це є найбільшим показником за весь період дослідження. Констатуємо, що зростає вартість як оборотних так і необоротних активів. Зокрема необоротні активи збільшились зі 105 млн грн у 2019-2020 роках до 153 млн грн у 2022 році. Значно зросла сума основних засобів підприємства з 77 млн у 2021 році до 150 млн у 2022 році, а також збільшується виробничі запаси підприємства які представлені як готовою продукцією так і незавершеним виробництвом. Станом на кінець 2022 року вартість запасів складає більше 222 млн грн. Сума дебіторської заборгованості за товари роботи і послуги станом на кінець 2022 року складає 45,9 млн грн. Найвищій рівень спостерігається у 2020 році – 53,7 млн грн. Також значною є дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом. У 2021 році вона сягнула рівня 14,45 млн грн. Констатуємо, що у структурі активів

підприємства, яка відображена на рисунку 2.1, станом на кінець 2022 року оборотні активи займають 66% необоротні активи займають 34%. Така структура є нетиповою для підприємства аграрного сектору економіки, як і для інших виробничих підприємств.

Констатуємо, що чистий дохід від реалізації продуктів змінюється по роках. Найбільша сума, а саме 400 млн мільйонів гривень спостерігається у 2021 році, у 2022 році чистий дохід склав 262,6 млн грн а в 2019 році 305,47 млн грн. Проте валовий прибуток у 2019-202 та 2022 роках фактично є тотожним

Підприємства активно працює на аграрному ринку, тому витрати на збут і адміністративні витрати також займають достатньо велику питому вагу у структурі загальних витрат підприємства. Сума адміністративних витрат збільшилась з 10,2 млн грн до 18,2 млн грн у 2022 році. Витрати на збут також стабільно підвищується, проте у 2021 році сягнули 41,7 млн грн і зменшилися в 2022 році до 16,7 млн грн. Також підприємства отримує інші операційні доходи, які пов'язані з основною операційною діяльністю підприємства, проте їх сума є незначною: від 1 до 9 млн грн за період дослідження. Позитивний є чистий позитивним фактором: констатуємо, що найбільша сума спостерігається в 2019 році а саме 100 млн грн, а найменша 11,7 млн грн у 2020 році.

Зазначимо, що на підприємстві здійснюється прогнозування, а менеджмент підприємства приділяє достатньо велику увагу саме прогнозуванню руху грошових коштів на підприємстві. Як бачимо, чистий рух коштів від операційної діяльності в 2020 році показує, що витрати операційної діяльності перевищували доходи пов'язані з операційною діяльністю. На противагу цьому станом на кінець 2022 року чистий рух коштів від операційної діяльності складає 20,2 млн грн. Що стосується прогнозних даних, то стратегією розвитку підприємства планувалася вийти на 50-60 млн залишку коштів на кінець кожного року, проте такі прогнози не були досягнуті в повній мірі.

Можемо констатувати, що протягом 2019-2020 років найбільшу питому вагу мала операційна діяльність, проте вже у 2021 році надходження від фінансової діяльності перевищують надходження від операційної діяльності.

В структурі відтоку грошових коштів також відбулися суттєві зміни. Так, протягом 2019р., а також 2021-2022 років найбільшу питому вагу займає саме фінансова діяльність, причому цей показник знаходиться в межах 50-61%. Натомість у 2020 році питома вага операційної діяльності навпаки складає 67%, а питома вага фінансової діяльності складає лише 33%.

Що стосується прогнозних даних, то стратегію розвитку підприємства планувалася вийти на 50-60 млн залишку коштів на кінець кожного року, тобто перехідний залишок прогнозувався на рівні 50-60 млн грн на кінець кожного року для того, щоб мати можливість профінансувати діяльність підприємства протягом принаймні одного місяця в наступному році. Такі прогнозні показники, зрозуміло, не були досягнуті підприємством в першу чергу через значні коливання по реалізації продукції. Проте слід відмітити, що коливання з реалізацією продукції пов'язані не тільки з тим, що підприємство недоотримало певної продукції, а з тим, що підприємство чекає на сприятливу кон'юнктуру на аграрному ринку для того щоб продати продукцію за найвищими цінами. Маючи власні елеватори, підприємство може зберігати достатньо тривалий час свою продукцію і чекати на сприятливу кон'юнктуру на аграрному ринку і продавати продукцію за сприятливими цінами. В цілому аналіз фінансового становища підприємства свідчить про стійкий фінансовий стан за період, що аналізується. Проте у 2023 році і на початку 2024 року підприємство зазнало значних руйнувань через військові дії росії проти України. Саме тому прогнозування синхронізації грошових потоків ТОВ «Вереск-Агро» має велике значення. Виходячи з цього представлені вхідні та вихідні грошові потоки підприємства за місяць, а також відповідне сальдо на кінець кожного місяця.

Можемо зазначити, що всі розраховані показники перевищують 50%, а відтак свідчать про значні коливання і відповідно ризиковану природу господарської діяльності. Таким чином, ми вважаємо, що ще одним шляхом розвитку управління грошовими потоками є розподіл їх у часі. Активне управління грошовими потоками дозволяє підприємству отримувати додатковий прибуток, що не прямо пов'язаний з його грошовими активами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас О.П., Майстер Т.М. Удосконалення системи управління інформаційною складовою фінансово-економічної безпеки підприємства. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2023. № 8. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-8-04-02/2023-8-04-02> (дата звернення 12.01.2024 р.)
2. Великий Ю. М., Чвартацька О. В. Теоретичні основи фінансового планування та прогнозування на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6641> (дата звернення: 19.01.2024).
3. Волкова Н., Степанко О. Прогнозування ризику настання банкрутства на підприємстві. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. № 2 (02). С. 173-178.
4. Волкова Н.А., Подвальна Н.Е., Семенова К.Д. Економічний аналіз: Навчальний посібник. Одеса: ППЦ «Белка». 2020. 240 с.
5. Гайбура Ю. А. Методичні підходи щодо оцінки і прогнозування прибутковості підприємства. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. №. 38. С. 118-124.
6. Гайбура Ю.А., Загнітко Л.А. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 968-974.
7. Докієнко Л. М. Фінансове планування та аналіз на підприємстві: сучасні глобальні тренди та перспективи розвитку. *Підприємництво та інновації*. 2021. №. 16. С. 58-51.
8. Драченко А., Юрчишена Л. Концептуальний підхід до моделювання впливу фінансових показників на прибуток підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. №. 44. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1816/1752> (дата звернення 22.01.2024 р.)

9. Євдокімова М. О. Проблеми фінансового планування і прогнозування підприємства. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки* (Чернівці, 27 квітня 2023 р.). 2023. – С. 395-401
10. Єскатерінін І., Шубенко І. А. Роль та значення фінансовго планування та прогнозування і діяльності підприємства під час війни з рф. *Цифрова трансформація фінансової системи України та країн*. 2023. Т. 4. С. 140-145.
11. Жук Н. Аналітична оцінка рівня фінансової безпеки підприємств. *Світ фінансів*. 2022. № 3 (72). С. 165-176.
12. Зуєнко Д.А. Сутність фінансового прогнозування діяльності підприємств *Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.)*. Суми. 2023. с.450
13. Зуєнко Д.А. Фінансове прогнозування сталого розвитку підприємств аграрного сектору економіки в умовах невизначеності та ризику. *Міжнародна мультидисциплінарна наукова інтернет-конференція «Сімдесят дев'яти економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки», 11-13 березня 2024*. URL: www.konferenciaonline.org
14. Квасній М. Прогнозування фінансового стану підприємства на основі інтегрування Z-моделей. *Socio-economic relations in the digital society*. 2021. №. 1 (40). С. 77-84.
15. Кобзев І.В., Мельников О.Ф., Мельников О.О. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства придатних до прогнозування на формальному рівні в умовах нестабільного розвитку економіки. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2. № 5.pp. 80-94.
16. Ковальчук Н. П., Скасків Л. В. Математичне моделювання як інструмент прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку та права в XXI ст.* 2022. С. 43-49.
17. Коцупал О. Фінансове прогнозування в умовах глобальної невизначеності. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2023. Т. 147. №. 1.С. 17-25.

18. Кучин А. Б. Зарубіжний досвід фінансового планування підприємств. *Modern problems of science, education and society* (June 19-21, 2023 Kyiv, Ukraine). 2023. С. 868.

19. Лазорчин В. А. Теоретико-методичні основи формування фінансової стратегії підприємства. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. №. 3. С. 185-191.

20. Лацик А. О. Методи фінансового планування і прогнозування підприємства. 2023. С. 49-52 URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/36208/1/Stratehichnyi%20roxvytok%20Ukrainy%20heneruvannia%2C%20implementatsiia%2C%20raelizatsiia_2023-49-52.pdf (дата звернення 23.01.2024 р.)

21. Малій О. Г., Ріяка Т. Ю. Прогнозування фінансового стану підприємства та діагностика банкрутства. *Креативний простір: електрон. наук. журн.* 2023. № 11. С. 55-57

22. Нечипоренко А. В., Стабіас С. М. Фінансове планування та прогнозування в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2022. №. 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/653/660> (дата звернення 25.01.2024 р.)

23. Онищенко С.В., Таранець Б.В. Аналіз фінансової безпеки бізнесу в умовах пандемії. *Економіка і регіон*. 2021. Т. 4. № 83. С. 84-91.

24. Півторак М.В., Музиченко О.М. Методи прогнозування чистого прибутку підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 1. С. 124-129.

25. Пілецька С., Мягких І. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах економіки знань. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2640/2558> (дата звернення 15.01.2024 р.)

26. Позднякова А. О., Соляник Л. Г. Методи прогнозування банкрутства підприємства. *Сімдесят другі економіко-правові дискусії*. Серія: Соціальні та гуманітарні. 2023. С. 19-22

27. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: Навчальний посібник. Львів, 2021. 264 с.
28. Роганова, Г. О. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2021. Т. 71, № 4. С. 59–68.
29. Рузакова О.В. Аналіз сучасних методик оцінювання фінансового стану підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. Том 1. № 2. С. 7-13.
30. Сатир Л. М. Управління стратегічними змінами як складова аналітичного забезпечення прогнозування фінансових результатів підприємств малого і середнього бізнесу. *Економіка та держава*. 2021. №. 9. С. 38-44.
31. Семенова К.Д. Аналіз фінансового стану підприємств України та тенденції розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 5-6 (282-283). С. 77-82.
32. Сердюков К.Г., Діакіте Моро. Види та методи фінансового планування і прогнозування підприємства. *Інфраструктура ринку*. 2019. Випуск 30. С. 438-443.
33. Ставерська Т.О., Андрющенко І.С. Фінансове планування та прогнозування в підприємствах і фінансових установах: навч. посіб. Х. : ХДУХТ, 2019. 144 с.
34. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: Навчальний посібник. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. 434 с.
35. Хилько І. І., Поліщук А. І. Фінансове прогнозування як елемент управління фінансовими ресурсами підприємства. *Управління механізмом гарантування фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем різних рівнів функціонування* (м. Миколаїв, 15-17 листопада 2023 р.). 2023. С.137-139.
36. Хилько І.І. Прогнозування соціально-економічних процесів методами екстраполяції тенденції. *Сучасні інформаційні технології та системи в управлінні* (20–21 квітня 2023 р. Київ). 2023. С. 145-152.

37. Химич І., Різник Н. Фінансово-економічний аналіз підприємств: основа прогнозування позитивних результатів в умовах кризи. *Міжнародний науковий журнал менеджменту, економіки та фінансів*. 2024. № 3 (1). С. 62-71.

38. Черевко В. О. Сутність фінансового прогнозування діяльності підприємства. *Modern stages of scientific research development* (December 27-30, 2022 Prague, Czech Republic). International Science Group. 2022. С. 109-111.

39. Черкасова С.В., Сороківський В.М., Банюк Е.С. Фінансовий аналіз та прогнозування як основа формування фінансової стратегії підприємства. *Приазовський економічний вісник*. 2019. Вип. 6. № 15. С. 329-333.

40. Чернишова Л.В. Економічний аналіз суб'єктів господарювання: перспективи розвитку. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2022. № 8 (297). С. 40-47.

41. Чумак В., Гвіздзжинська І. Прогнозування можливого банкрутства підприємств на основі дискримінантного аналізу. *Економіка та суспільство*. 2021. №. 29. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/560/536> (дата звернення 16.01.2024 р.)

42. Юнацький М.О. Огляд сучасних методів прогнозування фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2018/42.pdf (дата звернення 05.01.2024 р.)

43. Chelliah B. J., Latchoumi T. P., Senthilselvi A. Analysis of demand forecasting of agriculture using machine learning algorithm. *Environment, Development and Sustainability*. 2024. Т. 26. №. 1. С. 1731-1747.

44. Kh D. M. et al. The Significance of the Experience of Foreign Countries in Government Financial Support of Agriculture. *Partners Universal International Research Journal*. 2023. Т. 2. №. 1. С. 163-167.

45. Lee J. et al. Financial analysis, planning, and forecasting. *Financial Derivatives, Risk Management and Machine Learning*. 2023. С. 433-455.

46. Masini R. P., Medeiros M. C., Mendes E. F. Machine learning advances for time series forecasting. *Journal of economic surveys*. 2023. T. 37. №. 1. C. 76-111.

47. Paul R. K., Das T., Yeasin M. Ensemble of time series and machine learning model for forecasting volatility in agricultural prices. *National Academy Science Letters*. 2023. T. 46. №. 3. C. 185-188.

Додатки